

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

**”När vi ska prata kring våld i nära relationer så pratar vi ofta
på ett vuxet sätt”**

Kommunala behandlares beskrivningar av våld i nära tonårsrelationer

Emmy Högström Tagesson

Kandidatuppsats SOPA 63, VT 2015
Handledare: Carina Gallo

Abstract

Author: Emmy Högström Tagesson

Title: "When we are talking about domestic violence we mostly talk in an adult way"
Municipal social workers descriptions of intimate partner violence in teenage relationships

Supervisor: Carina Gallo

This thesis explores how social workers, within Swedish municipal social services view and work with teenagers who have experienced intimate partner violence in a relationship with another teenager. The thesis is based upon semi-structured qualitative interviews. The results have been analyzed using Johnsons (2006) intimate partner violence typologies and in regard of the intersection between the social categories age and gender. The results show that the social workers describe teenager's intimate partner violence as a phenomenon that varies both in regard to type of the violence used and in its underlying causes. The results also show that teenager's intimate partner violence is subordinate adult's intimate partner violence. Furthermore it shows that gender, age and violence hierarchies play an important role in determine the social position, and the help available, for a teenager who has experienced violence in an intimate relationship.

Key words: social work, teenagers, intimate partner violence, violence typologies, intersection between gender and age.

Förord

Jag vill rikta ett innerligt tack till de sju behandlare som intervjuats i denna uppsats, deras generösa delande av erfarenheter och tankar är det som gjort studien möjlig. Jag vill å det varmaste tacka min handledare Carina Gallo som varit ett konsekvent och tillgängligt stöd och bollplank under hela uppsatsprocessen.

Emmy Högström Tagesson
Lund 160602

Innehållsförteckning

1 Inledning	6
1.1 Problemformulering	6
1.2 Syfte	7
1.3 Frågeställningar	7
1.4 Begreppsdefinitioner	7
2 Vetenskaplig bakgrund	8
2.1 Informationssökning	8
2.2 Tidigare studier	9
2.3 Betydelsen av kön	10
2.4 Betydelsen av ålder	11
2.5 Förebyggande och behandlande arbete	12
2.6 Nordiska studier	12
2.7 Sammanfattning	13
3 Teori	14
3.1 Konflikt och kontroll: Johnsons fyra våldstyper	14
3.2 Våldstyperna i en tonårskontext	15
3.3 Intersektionalitet: kön och ålder	16
4 Metod	17
4.1 Metodmässiga överväganden	17
4.2 Metodens förtjänster och begränsningar	17
4.3 Urval	18
4.4 Insamling av datamaterial	19
4.5 Analys	19
4.6 Tillförlitlighet	20
4.7 Etiska överväganden	21
5 Resultat och analys	22
5.1 Presentation	22
5.1.1 Behandlarna	22
5.1.2 Behandlarnas grundläggande definition av våld i nära relationer	23
5.2 Beskrivningar av våld i nära tonårsrelationer	23
5.2.1 Vuxnas relationer som utgångspunkt	24
5.2.2 En våldsam kontext	25
5.2.3 Ovana eller kontrollbehov	26
5.2.4 I offentligheten	29
5.2.5 Relationen som en styrka	30
5.3 Beskrivningar av tonåringar som är eller har varit i våldsamma relationer	31
5.3.1 Målmedvetna nybörjare	31
5.3.2 Mitt i ett socialt nät	32
5.3.3 Utövare och utsatta i förhållande till könstillhörighet	34
5.4 Beskrivningar av arbetet	37
5.4.1 Ovanlig målgrupp	37
5.4.2 En känslig, odefinierad praktik	38
5.4.3 Behandling eller bearbetning eller förebyggande eller	39
5.4.4 Ålders behov och läkande kraft	42
5.4.5 Åldersmässig olikhet och könsmässig likhet	43
5.4.6 Könstillhörighet avgör hjälpen	43
5.4.7 Kön, ålder och roll i den våldsamma relationen flätas i samma fläta	44

5.4.8 Våldstypologierna i behandlarnas beskrivningar	46
6 Slutdiskussion	48
6.1 Sammanfattning	48
6.2 Tillbaka till inledningen	49
6.2 Fortsatta studier	50
7 Referenslista	52
Bilaga 1	54
Bilaga 2	55

1 Inledning

1.1 Problemformulering

Många av oss inleder våra första kärleksförhållanden i tonåren, flera år innan vi betraktas som vuxna. För vissa är den första kärleken en fin upplevelse, för andra innebär den en risk att bli utsatt för eller att utöva våld. Brottsförebyggande rådets undersökningar indikerar att det är vanligare att unga personer blir utsatta för brott i nära relationer än att vuxna blir det (Brå 2014). Inom det sociala arbetet borde det alltså figurera tonåringar som erfar eller har erfårit våld i en nära kärleksrelation.

En kritik mot forskningen kring våld i nära relationer är att den inte lyckats redogöra för fenomenets komplexitet utan i stället fastnat i att försöka fastslå i vilken kvantitativ utsträckning det är män eller kvinnor som utövar våld (Johnsson 2006), samt att den utgått från att utövarna är just vuxna män och kvinnor (Barter 2009). En del av komplexiteten kring våld i nära relationer springer ur att fenomenet utspelar sig på en samhällelig och individuell nivå samtidigt. Genom sociala samspel och normer har varje individ en bild av vad den kan förvänta sig när den inleder ett förhållande med en annan individ. Samtidigt påverkar samhällets omkringliggande makthierarkier både förhållandets form och hur makt kan utspelas i en individs privatliv (Mattson 2010). Den amerikanska forskaren Michael P. Johnson (2006) menar att våld i nära relationer inte kan sammanfattas i ett enhetligt begrepp utan bör delas upp i olika typer baserat på just förekomsten av makt och kontrollutövning inom relationen. Könstillhörighet har visat sig vara den samhälleliga kategori som troligtvis påverkar hur makt och kontrollerande våld utövas i nära relationer allra mest (Wiklund et al. 2010; Barter 2009), varför kön är en betydande komponent på en djupare nivå än enbart relaterad till kvantitativa mått av utövning. Precis som kön är ålder en samhällskategori som är hierarkiskt ordnad och som samtidigt existerade samhällskategorier påverkar de varandra (Krekula, Närvänen & Näsman 2005). Att förhålla sig till av samhället förväntade könsnormer och maktstrukturer i en våldsamt relation ser alltså rimligtvis annorlunda ut för någon som är tonåring, än vad det gör för en vuxen.

Våld i nära tonårsrelationer är ett relativt nytt forskningsområde som mestadels undersökts av forskare i USA (Barter 2009; Schütt, Fredriksen & Helweg-Larsons 2008). I ett av ungdomsstyrelsen beställt forskningsprojekt om killar som utövar våld mot tjejer påpekas bristen på forskning i en svensk kontext (Gottzén & Korkmaz 2013). I Danmark benämns

fenomenet som ”kæreste vold” och i engelskspråkiga länder ”adolescence dating violence” men i Sverige gör vi inte någon begreppslik skillnad mellan tonåringars och vuxnas upplevelse av våldsamma relationer (ibid.)

Enligt brottsofferparagrafen i Socialtjänstlagens 5 kap 11§ (SFS 2001:453) är det socialnämndens uppgift att verka för att, särskilt kvinnor och barn, som utsatts för våld av en närstående får det stöd de behöver. Sedan 1990-talet har stödet kommunerna erbjuder barn och unga i större utsträckning kommit att ske inom ramarna för öppenvård (Socialstyrelsen 2006). De socialarbetare som genomför de öppna insatserna har oftast en specialkompetens i förhållande till målgruppen de möter och går under yrkestiteln behandlare (ibid.) Vad de öppna insatserna mer precist innebär, hur omfattande de är och i vilka former de bedrivs finns det ganska lite kunskap om (Socialstyrelsen 2006). Att undersöka hur behandlare beskriver och arbetar med våld i nära tonårsrelationer kan därför bidra till en kvalitativ förståelse för ett hittills outforskat område inom socialt arbete.

1.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur behandlare inom den kommunala öppenvården ser på och förhåller sig till våld i nära relationer mellan tonåringar.

1.3 Frågeställningar

- Hur beskriver behandlare våld i nära relationer mellan tonåringar?
- Hur beskriver behandlare tonåringar som är eller har varit i våldsamma relationer?
- Hur beskriver behandlare arbetet med våld i nära relationer mellan tonåringar?

1.4 Begreppsdefinitioner

Våld i nära tonårsrelationer, eller tonåringar som erfarit våld i en relation med en annan tonåring är de arbetsnamn jag kommer använda för att beskriva det fysiska, psykiska,

sexuella, materiella, ekonomiska, latent eller försummande våld som utspelas mellan två tonåringar vilka har någon form av relation med romantiska eller sexuella förtecken.

Den kommunala öppenvården. Enligt Socialstyrelsens rapport (2006) finns ingen vedertagen definition av den kommunala öppenvården. I denna uppsats syftar begreppet till alla former av öppna insatser som inte är heldygnsvård.

Behandlare är, som redan nämnts, titeln Socialstyrelsen (2006) använder för att beskriva de socialarbetare som arbetar med att verkställa öppna insatser. Studiens intervjupersoner benämner själva sina yrkestitlar: behandlare, samtalskontakt, behandlande kvinnoamordnare, behandlare och föreläsare eller behandlingsassistent. För läsbarhetens skull kommer de i denna studie benämnas med den gemensamma titeln behandlare. Behandlarna i studien arbetar inom verksamheterna vilka riktar sig till ungdomar som målgrupp eller mot våld i nära relationer som socialt problem. De får ärenden genom utredning (SFS 2001:453 SoL 11Kap1§), genom Lag (SFS 1964:167) med särskilda bestämmelser om Unga Lagöverträdare, genom serviceärenden eller genom en kombination av dessa.

2 Vetenskaplig bakgrund

2.1 Informationssökning

Jag har i huvudsak använt Lunds universitets litteraturlösningsdatabas lub-search för att finna relevant forskning kring våld i nära tonårsrelationer. Jag har begränsat sökningen genom att utgå från refereebedömda artiklar i vetenskapliga tidskrifter och använt sökorden: dating violence/ teenage dating violence/ teen dating violence/ adolescent dating violence/ kæreste vold, i kombination med sökorden social work/ prevention/ treatment/ typologies/ prescense/ Europe/ Scandinavia/ Sweden/ Denmark/ Norway, eller sökorden: våld i nära relationer tonåringar/ våld i nära relationer ungdomar/ könsrelaterat våld tonåringar/ könsrelaterat våld ungdomar i kombination med sökorden förekomst/ socialt arbete/ behandling. När jag har funnit en artikel av intresse har jag använt mig av dess referenslista för att söka ytterligare författare och publikationer.

Då den svenska och skandinaviska forskningen visat sig vara begränsad har jag inom detta område utökat sökningen till att inkludera material som inte är refereebedömt. Detta har resulterat i två ytterligare undersökningar om våld i tonårsrelationer: Schütt, Fredriksen och

Helweg-Larsons danska studie från 2008 och Gottzén och Korkmaz svenska studie från 2013. Det som talar emot materialets vetenskapliga relevans är att undersökningarna är beställda, och publicerade i namnet, av svenska myndigheten för ungdom och civilsamhällesfrågor (mucf) samt danska statens institut for folkesundhet. Undersökningarna har dock genomförts av etablerade forskare, metoderna är redovisade för på ett, vad mig anbelangar, redligt sätt och de referenser som ligger till grund för de analytiska resonemangen återkommer frekvent i det övriga vetenskapliga materialet. Dessa två undersökningar ska ändå ses som en fingervisning av hur ett utforskat område skulle kunna se ut, snarare än en redovisning av vetenskapliga resultat.

2.2 Tidigare studier

Makepeace (1981) studie "Courtship violence among college students" betraktas som den första artikel som specifikt berör ungdomars erfarenheter av våld i relationer med romantiska förtecken (O'Keeffe, Brockopp & Chew 1986). Studien bygger på en enkätundersökning där 202 amerikanska universitetsstudenter besvarat frågor angående sina erfarenheter av fysiskt partnervåld (Makepeace 1981). Resultatet gjorde gällande att en dryg femtedel av studiedeltagarna haft en direkt upplevelse av fysiskt partnervåld och ännu fler hade vänner med sådana erfarenheter (ibid.) 1986 publiceras en liknande undersökning bland högstadieelever där 35,5 procent av de svarande antingen varit offer, förövare eller både och i en våldsam relation (O'Keeffe, Brockopp & Chew 1986). Studien visade även att påverkan av alkohol och tidigare erfarenhet av våld eller sexuella övergrepp utgjorde riskfaktorer för att uppleva våld i en nära tonårsrelation (O'Keeffe, Brockopp & Chew 1986), något som har bekräftas av senare studier (Barter 2009).

Den efterföljande forskningen kring våld i nära tonårsrelationer visar på skilda statistiska resultat gällande fenomenets förekomst. En artikel från 2009 där Barter anlägger ett kritiskt perspektiv på tidigare forskning rapporteras de uppmätta siffrorna varierat mellan 4 och 90 procent (även om just de två siffrorna utgör ytterligheter och den mer vanligt förekommande variationen i resultat ligger mellan 10 och 60 procent). Variation beror enligt Barter (2009) på studiernas olika metoder och olika definitioner av våld, samt att de skalmätningar som utgjort metodisk grund för merparten studierna inte kunnat kontextualisera det uppmätta våldet. Poängen är emellertid att endast med de lägst uppmätta siffrorna i åtanke är våld i nära tonårsrelationer att betrakta som ett stort problem för många unga människor (ibid.)

2.3 Betydelsen av kön

Att just mäta i vilken utsträckning killar och tjejer är utövare eller utsättare för våldet i den nära relationen är en vanlig utgångspunkt för analys av genus och kön i tidigare studier. Även i dessa hänseenden varierar de statistiska resultaten. Makepeaces (1981) tidiga undersökning tydliggjorde en könsrelaterad skillnad där 91,7 procent av tjejerna som erfarit våld gjort det i egenskap av våldsutsatta, medan 69,2 procent av killarna som erfarit våld gjort det i egenskap av utövare (Makepeace 1981). O'Keeffe, Brockopp och Chew (1986) fann däremot att de som använde våld också var utsatta för våld och drog därmed slutsatsen att killar och tjejer utövar våld i samma utsträckning. Senare studier har dock visat att tjejer generellt är offer för mer allvarligt fysiskt våld, upplever större rädsla och oftare använder våld i självförsvar medan killar har rapporterats använda våld för att kontrollera sin partner (Barter 2009). När Foshee et al. (2007) studerade orsaksmönster bakom våldsutövande fann även de att självförsvar var vanligt hos tjejer. Den vanligaste orsaken för tjejers våldsutövande var dock att tjejen slagit sin pojkvän i ilska över exempelvis otrohet. Självförsvar var även ett återkommande mönster i killarnas rapportering, dock angav vissa killar att de utövat våld av andra anledningar, till exempel att tjejen inte ville ha sex (Foshee et al. 2007). 2006 undersökte Sears et al. kanadensiska tonåringars föreställningar om tjejer och killars användande och erfarenhet av våldsamma beteenden i nära relationer. Resultatet av studien gjorde gällande att tjejer och killar hade skilda grundläggande definitioner av våld där killarna ansåg att ett beteende var våldsamt om intentionen bakom det var negativ medan tjejerna ansåg att konsekvensen av beteendet avgjorde om det borde klassas som våldsamt (ibid.) Studien visade även att tonåringarna kopplade psykiska våldshandlingar till tjejers utövande och fysiska till killars utövande vilket tonåringarna förklarade med att tjejer fått lära sig att agera verbalt och killar att agera fysiskt i problematiska situationer. Att killar utövar våld förklarades av tonåringarna generellt bero på att de inte uppmuntras att förhålla sig till sina känslor (Sears et al. 2006). Utöver detta kunde Sears et al. (2006) visa att tonåringar har svårt att förhålla sig till det de uppfattar som en samhällelig dubbelmoral där killars våldsutövande är stigmatiserande medan tjejers betraktas som skämt. Könstillhörighet har visat sig påverka tonåringars benägenhet att söka hjälp för våld i nära relationer, tjejer som utsätts för våld är mer benägna att söka hjälp än killar som utsätts. Killar som utövar våld är däremot mer benägna att söka hjälp än tjejer som utövar. Hjälpökandet överlag är dock anmärkningsvärt lågt (Ashley & Foshee 2005; O'Keeffe, Brockopp & Chew 1986; Sears et al. 2006).

Forskningsresultaten visar att självrapportering som metod för att säkerställa ett kvantitativt resultat av våldsutövande mellan killar och tjejer i nära relationer är problematiskt. Detta inte enbart på grund av den redan nämnda risken att tjejer och killar definierar våld på olika sätt. Foshee et al (2007) upptäckte att flera av ungdomarna, vilka de valt ut baserat på att de i en tidigare enkätstudie angett att de utövat våld, vid tiden för intervjun till deras studie istället menade att de aldrig utövat våld. Zweig et al. (2014) fann dessutom att killar rapporterar att tjejer slår i större utsträckning än killar medan tjejer rapporterar att killar och tjejer slår i samma utsträckning.

2.4 Betydelsen av ålder

De flesta studier kring ungdomars erfarenheter av våld i nära relationer med andra ungdomar har utgått från ungdomar som är i övre tonåren eller i tidiga tjugoårsåldern (Barter 2009). Utöver att ungdomar söker hjälp hos professionella i väldigt låg utsträckning är det få unga som överhuvudtaget berättar om våldet de erfarit varken för skola, familj eller vänner (Ashley & Foshee 2005). Sannolikheten för att en ungdom berättar minskar kraftigt ju yngre ungdomen är (ibid). Rädsla för att känna skam är en anledning till att ungdomar inte söker hjälp, hjälpsökandet minskar och skamkänslorna ökar ju allvarligare det upplevda våldet varit (Sears et al. 2006). Utöver detta har det visats att unga är betydligt mindre benägna än vuxna att känna igen psykiskt våld (Barter 2009).

Tonåringarna i Sears et al. (2006) studie ansåg att dejtande (en ålderskodad relationsform) innefattar en kamp om kontroll och att våldsamma beteenden kan vara en del av strävan efter kontroll när andra kommunikativa färdigheter saknas. Att tjejer använder psykiskt våld för att få makt och kontroll i ett förhållande ansågs tonåringarna var ett svar på kravet från det omgivande samhällets att unga tjejer ska vara självständiga och inte bli beroende av en kille eller acceptera att en kille behandlar dem dåligt (ibid.). Tonåringarna menade att unga killar å andra sidan använde våld för att upprätthålla en status bland sina jämnåriga vänner och att unga pojkar ser på våld som en accepterad och lekfull del av att dejta (Sears et al. 2006).

2.5 Förebyggande och behandlande arbete

Enligt Ashley och Foshee (2005) leder ungdomars hjälpsökande till stöd av skilda karaktärer: känslomässigt stöd och/eller informativt stöd och/eller materiel hjälp. Den forskning jag har funnit kring det professionella arbetet med våld i nära tonårsrelationer utgår mestadels från de manualbaserade preventionsprogram som används på amerikanska skolor. Delar av resultaten kan dock vara intressanta att beakta i förhållande till behandling inom ramen för svenskt socialt arbete. För att säkerställa att arbetet mot våld i nära tonårsrelationer blir relevant för ungdomarna som deltar, samt för att ungdomarna ska få en förståelse för mekanismerna bakom våld i deras specifika miljö, menar Kerig et al. (2010) att våldförebyggande och våldsbearbetande samtal måste innehålla ett tydligt element av uttalad analys utifrån könsroller, ålder, ekonomiska och kulturella förhållanden. Syfte med diskussionen är att ge ungdomarna verktyg att avsluta våld och kräva jämlika förhållanden i deras specifika kontext. Att få tillgång till just verktyg för att skapa hälsosamma förhållanden lyftes fram som en nödvändighet av tonåringarna själva i Sears et al. (2006) studie.

2.6 Nordiska studier

De svenska studier som finns på området är, som redan nämnts, få. En av dem är Wiklunds et al. kvalitativa undersökning från 2010 vilken bygger på narrativ analys av två tjejers berättelser av att befinna sig i, ta sig ur och att leva med konsekvenserna av en grovt våldsam relation med en jämnårig pojkvän. Resultatet illustrerar hur kontroll och kontrollförlust påverkade tjejernas handlingar genom hela relationsförloppet, samt ger en bild av hur tjejer som betraktar sig själva som starka och självständiga hanterar och påverkas av förtryck när det utövas direkt av en pojkvän och av pojkvännens manliga nätverk. Gemensamt för denna studie och tidigare redovisade är att ingen av tjejerna sökte professionell hjälp, trots att de båda rapporterade stora psykiska och fysiska men (Wiklund et al. 2010). Den psykiska och fysiska påverkan av våld i nära tonårsrelationer nämns i Landstedt och Gådins (2011) undersökning av olika våldstypers påverkan på ungdomar. Landstedt och Gådin (2011) konstaterar att särskilt tjejer rapporterar att våld utövats av en pojkvän förknippas med stor psykisk stress, samt att sexuella trakasserier påverkar tjejer negativt oavsett frekvens medan killar främst rapporterar nedsatt hälsa om trakasserier är grova.

En landstäckande dansk undersökning från 2008 visade att 4 procent av killar och 10 procent av tjejer varit utsatta för fysiskt eller sexuellt våld det senaste året (Schütt, Fredriksen & Helweg-Larson 2008). Författarna redovisar för ett tydligt signifikant samband mellan ålder och utsatthet där det är de allra yngsta i studien (16-åringarna) som rapporterar högst frekvens av erfaret våld, samt att det är korta förhållanden som innebär störst risk för våld. Författarna bedömer det av ungdomarna upplevda tabu kring våld i nära tonårsrelationer som så stort att det potentiellt påverkar studiens resultat. Författarna finner tre orsaker till varför hjälpsökande uteblir; ungdomen vill glömma, ungdomen upplever inte att det inträffade är tillräckligt allvarligt eller ungdomen har blivit vän med våldsutövaren. För tjejer fanns en fjärde anledning: att de var rädda för sin pojkvän och inte förväntade sig att polisen kunde göra något för att hjälpa dem (ibid.). Killars våld mot tjejer behandlas i Gottzén och Korkmaz svenska studie från 2013. Studien visar att våldsutövande killar tenderar att konstruera en bild av våldshändelserna som de kan leva med genom att omdefiniera både våldet och sitt ansvar i utövandet på det att flickvännen tillskrivs skuld och våldet förminskas till en olycka. Studien visar att återupprättande av heder och respekt är en drivkraft bakom killars våldsutövande, samt att både killar och tjejer undviker att berätta om våld i relationer eftersom att dels anser att de inte faller inom ramen för stereotyperna för den hustrumisshandlande mannen och den slagna kvinnan och dels eftersom de inte vill att omgivning ska betrakta dem utifrån dessa stereotyper (ibid.)

2.7 Sammanfattning

Den huvudsakliga forskningen kring våld i nära tonårsrelationer har genomförts i USA, varför även de utomamerikanska studierna jag har funnit ställer sina resultat mot den amerikanska forskningens tillvägagångssätt och resultat. Samtliga undersökningar har genomförts i länder som skulle falla inom ramen för västerländska i huvudsak kristna länder (USA, Canada, Danmark och Storbritannien), kategorier som även kan appliceras på Sverige som land. I dessa grova kulturella likheter ligger emellertid potentiellt lika stora kulturella skillnader vad gäller parametrar som kan vara avgörande för hur våld i nära relationer uppfattas. Sverige och Danmark är exempelvis det enda av ovanstående länder som helt har förbjudit barnaga (Rädda Barnen 2016). I övriga länder existerar alltså en lagstiftning som godkänner visst våld i vissa nära relationer i vissa syften. De olika studierna har dessutom utgått från olika definitioner av våld: Makepeace (1981) och O’Keeffe, Brockopp och Chew (1986) mätte

enbart fysiskt våld, Schütt, Fredriksen & Helweg-Larson (2008) mätte fysiskt och sexuellt våld medan exempelvis Zweig et al. (2014) mätt både psykiskt, fysiskt och sexuellt våld. De använda metoderna har varierat i allt från kvantitativa enkätundersökningar (Makepeace 1981) till kvalitativt narrativa analyser (Wiklund et al. 2010) och fokusgruppsintervjuer (Sears et al. 2006). Detta sammantaget gör att forskningsresultaten bör betraktas som samexisterande snarare än jämförbara. En annan aspekt att beakta är att det i de flesta ovanstående studier har angetts man och kvinna som valbara könstillhörigheter samt att endast heterosexuella förhållanden har analyserats, varför resultaten inte säger någonting om tonåringar med andra könsidentiteter eller andra sexuella orienteringars erfarenheter av våld i nära relationer.

3 Teori

3.1 Konflikt och kontroll: Johnsons fyra våldstyper

Behandlarnas beskrivningar av våld i nära relationer kommer att analyseras utifrån Johnsons (2006) teori om relationsvåld som uppdelat i fyra olika våldstyper. De svenska översättningarna är gjorda av mig och är de jag kommer använda i uppsatsen.

Intimate terrorism (intim terrorism): En av parterna i förhållandet utövar våldsamma handlingar i syfte att kontrollera den andra. Den andra parten utövar antingen inget våld över huvudtaget, eller utövar våld men inte i syfte att kontrollera sin partner. Detta våld utövas enligt Johnson nästan uteslutande av män mot kvinnor. Våldet i sig brukar ske mer frekvent är mindre sannolikt att upphöra. De som utsätts löper större risk att skadas, uppleva PTSD eller andra allvarliga konsekvenser. Undersökningar som inhämtat empiri på skyddade boende, ur polisregister eller genom det sociala arbetet brukar rapportera hög frekvens av denna våldstyp (ibid.)

Violent resistance (våldsamt motstånd): En av parterna i ett förhållande utövar våldsamma handlingar, men inte i syfte att kontrollera sin partner utan som ett svar på att partnern är både våldsam och kontrollerande. Denna typ av våld som ett slags försvar brukar utövas främst av kvinnor (Johnson 2006).

Situational couple violence (situationsbetingat parvåld): Den ena eller båda parterna i förhållandet utövar våldsamma handlingar, men inte i syfte att kontrollera den andra. Denna

typ av våld brukar utövas av män och kvinnor i lika hög grad och kan grunda sig i exempelvis svårigheter att kontrollera ilska och konflikter. Undersökningar som inhämtat empiri genom enkäter som når ut till en hel population brukar rapportera hög frekvens av denna våldstyp (Johnson 2006).

Mutual violent control (ömsesidigt kontrollerande våld): Båda parterna i förhållandet utövar våldsamma handlingar i syfte att kontrollera den andra. Denna typ av våld utövas av män och kvinnor i lika hög grad och är relativt ovanlig (ibid.)

Våldstyperna Johnson (2006) formulerat definieras utifrån förekomsten av kontrollerande och maktutövande motiv hos de inblandade parterna. Johnsons menar att dessa våldstyper har olika orsaker, olika förlopp, olika konsekvenser och de kräver olika typer av interventioner (ibid.) För att kunna avgöra om en persons våldutövande är inbäddat i ett generellt syfte att utöva kontroll över sin partner måste man, istället för att enbart studera det utövade våldet specifikt, undersöka mönster i båda parternas generella beteende gentemot varandra. Hot, ekonomisk kontroll, belöning och bestraffning, att använda gemensamma barn som verktyg, isolering, psykiskt utnyttjande och sexuell kontroll är olika aspekter vilka kan indikera graden av kontroll och maktutövning i en relation (Johnson 2006).

Teorin gör det möjligt att förhålla sig till våld i nära tonårsrelationer som ett fenomen som potentiellt består av flera olika slags våldsutövande vilka är mer eller mindre knutna till makt och kontroll. Den möjliggör även en analytisk jämförelse mellan behandlarnas syn på våld i nära tonårsrelationer och behandlarnas arbete med detsamma.

3.2 Våldstyperna i en tonårskontext

Två amerikanska studier har testat hur överförbara Johnsons våldstypologier är till en ungdomskontext. Båda visar att våldstyperna utgör ett möjligt ramverk för studier kring våld i nära tonårsrelationer (Messinger et al. 2014; Zweig et al. 2014). Messinger et al. (2014) föreslog dock att våldstyperna ska kombineras med utökade kategorier om relationsnivå. De utökade kategorierna har inte prövats i andra sammanhang varför jag inte inkluderar dem i arbetet. Resultatet från Zweig et al. (2014) gjorde gällande att situationsbundet partnervåld,

följt av intim terrorism är de vanligaste typerna av partnervåld hos unga, därefter våldsamt motstånd och slutligen ömsesidigt kontrollerande våld.

3.3 Intersektionalitet: kön och ålder

Johnsons våldstypologier gör det möjligt att studera behandlarnas beskrivningar av makt och kontroll mellan två individer. Men för att kunna säga någonting om socialarbetarnas beskrivningar av våld i tonårsrelationer i förhållande till individernas makt på ett strukturellt plan kommer jag att undersöka den intersektionella skärningspunkten mellan samhällskategorierna ålder och kön. Ålder, eftersom att studiens syftar till att undersöka det sociala arbetet med våld i nära relationer mellan åldersgruppen tonåringar. Kön, eftersom att könstillhörighet och könsroller är tydligt ihopkopplade med våld i nära relationer (se 2.5 Betydelsen av kön) men även i och med att våld som begrepp kan kopplas till en överordnad maskulinitet och en underordnad femininitet (Mattson 2010). Analysen bygger på det grundläggande antagandet att ålder och kön är hierarkiskt ordnade sociala kategorier som tillskrivs vissa egenskaper (Krekula, Närvänen & Näsman 2005; West & Zimmerman 1987). För att en individ ska accepteras inom kategorin måste den upprätthålla dessa egenskaper i det sociala samspelet med andra individer (West & Zimmerman 1987). Ålder och kön är tätt sammanvävda sociala kategorier där exempelvis en tretton årig tjej tillskrivs andra egenskaper och därmed en annan social position än en trettiofem årig kvinna (Krekula, Närvänen & Näsman 2005).

Att inte fler eller andra samhällskategorier inkluderas i analysen beror på uppgiftens omfång, men även på resultat från tidigare forskning som inte har påvisat några märkbara samband mellan klass, etnicitet och våld i nära tonårsrelationer (Ashley & Foshee 2005; Landstedt & Gådin 2011; O’Keeffe, Brockopp & Chew 1986). Den tidigare forskningen verkar heller inte ha berört sexualitet, funktionalitet eller andra könstillhörigheter i förhållande till våld i tonårsrelationer i någon betydande utsträckning varför det inte finns vedertagen kunskap att ställa en sådan analys mot.

4 Metod

4.1 Metodmässiga överväganden

Denna studie har en övergripande kvalitativ ansats och semistrukturerad intervju som specifikt verktyg för insamling av datamaterial (Bryman 2011). Stora delar av den redan nämnda kritiken av tidigare forskning är att kvantitativa enkäter som standardiserats för undersökningar av våld i nära tonårsrelationer har visat sig ge inkonsekventa resultat och misslyckats att säga något om den kontext som våld i nära relationer mellan tonåringar utspelar sig i (Foshee et al. 2007; Johnson 2006; Messinger et al. 2014; Zweig et al. 2014). Messinger et al. (2014) pekar särskilt på behovet av kvalitativa undersökningar för att förstå mekanismerna bakom våld i nära relationer mellan tonåringar. Denna studie syftar inte, till skillnad från ovanstående, till att undersöka tonåringars direkta erfarenheter av våld i en nära relation utan till att undersöka hur socialarbetare ser på och förhåller sig till dessa tonåringar i sitt arbete. Den kretsar emellertid fortfarande kring komplexa begrepp som makt och våld samt de vedertagna synsätt som omger dessa, vilket i sig är förutsättningar som motiverar en kvalitativ ansats (Ahrne & Svensson 2011; Bryman 2011, Messinger et al. 2014).

4.2 Metodens förtjänster och begränsningar

Styrkorna i en kvalitativ metod är också en del av metodens begränsningar. En intervju säger alltid någonting om stunden den gjordes (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2011) vilket innebär en möjlighet att inkludera intervjuens kontext i undersökningens analys, men även en risk att kontextuella aspekter tar över. Det blir tydligt i den vanligaste kritiken mot kvalitativa metoder: att undersökningen tenderar att bli alltför subjektiv (Bryman 2011), att även öppna frågeställningar bygger på en teori om hur världen fungerar och därför aldrig kan vara förutsättningslösa (Svensson 2011) samt att forskningsresultatet är svårt att generalisera (Bryman 2011). I förhållande till denna specifika studie anser jag emellertid att metodens positiva möjligheter överstiger metodens begränsningar. Öppna i frågeställningar, ett flexibelt förhållnings sätt till intervjuguide och en växelverkan mellan analys och insamling av empiri (Bryman 2011) har lett till att jag tillskansat mig kunskap jag inte besatt när arbetet inleddes, kunskap som kunnat inkorporeras i resultatet. Vilket hade varit svårare om studien baserats på exempelvis en strukturerad enkätundersökning där frågorna formulerats i studiens startskede.

4.3 Urval

Denna studie bygger på ett så kallat målstyrt urval (Bryman 2011), där erfarenhet av arbete med våld i nära tonårsrelationer varit ett krav som intervjupersonerna måste uppfylla. De sju behandlare som har intervjuats, fem kvinnor och två män, befinner sig i ett åldersspann mellan 34 och 66 år. I och med jag har bett de socialarbetare jag har kommit i kontakt med att ge tips på ytterligare personer att kontakta följer urvalsmetoden riktlinjerna för att så kallat snöbollsurval, vilket brukar användas när en undersökning kräver intervjupersoner med specifika erfarenheter (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2011). Jag kontaktade inledningsvis enhetschefen för en utredande och behandlande avdelning riktad mot unga vuxna. Enhetschefen kunde informera att de professionella som möter tonåringar vilka upplevt våld i en nära relation med en annan tonåring i ett första skede är utredande socialsekreterarna och i andra skede behandlare inom verksamheter som antingen riktar sig mot ungdomar som målgrupp eller mot våld i nära relationer som problematik. Jag beslutade att göra en yrkesmässig avgränsning och intervjua enbart behandlare, då de rimligtvis haft en längre och mer djupgående kontakt med målgruppen. För att komma i kontakt med behandlare sökte jag via internet med sökorden ”aktuell kommun” och ”våld i nära relationer”. Jag kontaktade 37 socialarbetare inom 14 olika kommuner. I de fall en samordnares uppgifter stod utskrivna på hemsidan kontaktade jag samordnaren som sedan antingen tackade nej, hänvisade mig vidare till aktuell/a behandlare eller själv tog upp ärendet i personalgruppen. Således har fler behandlare än de jag själv haft direktkontakt med tillfrågats att delta. Ett betydande antal av de tillfrågade tackade nej med motiveringen att deras verksamhet inte mötte tonåringar som erfarit våld i nära relation med en annan tonåring, eller att de personligen inte hade tillräcklig erfarenhet av målgruppen. För att utesluta att jag sökte intervjupersoner på ”fel ställe” inom socialtjänsten kontaktade jag därför en före detta utredande socialsekreterare som kunde bekräfta att den information enhetschefen gett inledningsvis stämde, varför jag fortsatte det målstyrda urvalet som tidigare tills det att sju behandlare tackat ja. Av de sju behandlarna visade sig två ha något mer erfarenhet av arbete med tonåringar som erfarit våld i en nära relation. Deras svar förekommer därför mer frekvent i det redovisade materialet.

4.4 Insamling av datamaterial

Insamlandet av undersökningens datamaterial har alltså skett genom semistrukturerade intervjuer med sju behandlare inom den kommunala öppenvården. Intervjun som verktyg är rimlig i förhållande till studiens syfte då den är ett redskap som möjliggör insikt om de förhållanden som råder för en specifik grupp i en specifik miljö, vid en viss tidpunkt (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2011). Den semistrukturerade formen har varit att föredra då studiens syfte har ett tydligt fokus vad gäller ämnesområde (Bryman 2011). Genom att använda en kvalitativ intervjumetod har jag dessutom kunnat tillvarata deskriptiva detaljer (Bryman 2011). När ämnet är känsligt, såsom det är i denna studie, kan det vara av moralisk vikt att även intervjupersonernas tvekan, emfas och eventuella osäkerhet inkluderas i arbetet. Detaljerna fyller även en vetenskaplig funktion då syftet är att undersöka hur en individ ur en viss grupp beskriver ett fenomen.

Intervjuguiden (Bilaga 1) har fungerat som en riktningvisare genom samtalen. Samtalen har, efter intervjupersonernas godkännande, spelats in med en diktafon. Ljudupptagningarna transkriberades sedan av mig samma eller nästkommande dag. Intervjuerna har i huvudsak skett mellan mig och en intervjuperson åt gången, men i två av fallen har två intervjupersoner deltagit i samma intervju. I båda dessa fall har intervjupersonerna arbetat med samma arbetsuppgifter på samma arbetsplats och själva föreslagit gemensamt deltagande. Risken med att intervjua flera personer samtidigt är att deltagarnas svar kan påverkas av varandras närvaro (Bryman 2011). Personernas gemensamma syn kan, precis som deras enskilda, emellertid säga någonting om arbetet med våld i nära tonårsrelationer som helhet då det socialt arbetes praktik bygger på professionell samverkan likväl som enskilda personers avvägningar.

4.5 Analys

I bearbetningen av intervjumaterialet har jag använt kodning som analysverktyg (Rennstam & Wästerfors 2011). Mer specifikt innebär det att jag har delat in intervjumaterialet efter dess tematiska innehåll. Jag inledde med att transkribera det inspelade materialet. Därefter formulerade jag, med utgångspunkt i studiens frågeställningar, följande koder: *om intervjupersonerna*, *om våld i nära tonårsrelationer*, *om makt*, *om kön* och *om tonåringar*. Därefter sorterade jag koderna under den av studiens frågeställning de besvarade. I och med

att koderna formulerats utifrån frågeställningarna och min teoretiska förförståelse av våld i nära relationer som uppdelat i våldstyper och av kön och ålder som intersektionella kategorier, är min analytiska utgångspunkt att betrakta som delvis deduktiv (Bryman 2011). Vidare har uppsatsens kvalitativa ramverk möjliggjort ett växelarbete mellan kodning och insamlande av intervjumaterial (Bryman 2011). Vid tidpunkten för den femte och sista intervjun hade jag således redan inlett kodningen av de tidigare. Därmed uppstod en möjlighet att i den sista intervjun samtala särskilt kring teman som jag sett återkommit i tidigare intervjuer.

4.6 Tillförlitlighet

Utifrån metodens angivna begränsningar är min (icke)neutralitet och studiens (o)generaliserbarhet två aspekter som kan påverka studiens tillförlitlighet. Jag gör emellertid inga anspråk på att vara neutral i den meningen att min person inte påverkat studien. Upplägget och analysen är snarare ett resultat helt baserat på mina tolkningar och hur jag som person förhåller mig till information. Men jag har eftersträvat en arbetsprocess där intervjupersonernas berättelse och tidigare forskning har stått i fokus och där min egen påverkan har gjorts så liten som möjligt. Vidare ligger det inte i studiens syfte att generera kunskap som är generaliserbar. Syftet är snarare att säga något om hur några individer ur en specifik grupp upplever ett specifikt fenomen i en specifik tid och hur detta kan påverka socialt arbete här och nu.

Det finns inte ett enskilt etablerat tillvägagångssätt för att redovisa tillförlitligheten i en kvalitativ undersökning (Bryman 2011; Svensson & Ahrne 2011). I denna studie har jag eftersträvat transparens i samtliga delar av undersökningens process, redovisning av tvivel som uppstått, samt en genomgående tydlighet vilket förhoppningsvis ger en helhet som kan dissekteras och kritiseras av läsaren (Svensson & Ahrne 2011). Jag har eftersträvat täta beskrivningar i resultatredovisningen och tilltagen information kring studiens förutsättningar för att läsaren själv ska kunna avgöra huruvida resultatet är överförbart till en annan specifik situation (Bryman 2011). En viss triangulering (Svensson & Ahrne 2011) finns inbyggd i studiens analysdel där jag ställer de resultat jag har fått mot tidigare forskning och etablerade

vetenskapliga teorier kring våld i nära relationer. Min studie får dock vetenskaplig relevans först i sällskap med andra kompletterade eller mer utökade studier kring samma ämne.

4.7 Etiska överväganden

Studentarbeten på grund och avancerad nivå måste följa forskningsetiska riktlinjer (Nygren 2012). I arbetet med uppsatsen har jag utgått från följande fyra etiska krav: informationskravet, samtyckeskravet, nyttjandekravet och konfidentialitetskravet (Kalman & Lövgren 2012) Informationskravet, samtyckeskravet och nyttjandekravet har inkorporerats i arbetet genom ett samtyckesformulär (Nygren 2012; Bilaga 2) riktat till intervjupersonerna där det framgår att de har tagit del av information kring uppsatsens syfte och förutsättningar, fått tillfälle att ställa frågor, fått dem besvarade samt samtyckt till att delta i studien. Varje intervjusituation har inletts med en genomgång av formuläret samt att intervjupersonen skrivit under detsamma. Konfidentialitetskravet innebär att de uppgifter om personer som ingår i studien ska behandlas med största möjliga konfidentialitet (Bryman 2011). Ett sätt att uppfylla kravet är avidentifiering och då inte enbart med studiens läsare utan även med studiens deltagare i åtanke (Nyström 2012). Eftersom att intervjupersonerna i och med snöbollsurvalet själva har rekommenderat ytterligare intervjupersoner, samt det faktum att de är yrkesaktiva inom ett relativt smalt fält, har jag inte kunnat försäkra mig om att de är anonyma för varandra enbart genom att fingera deras namn. Intervjupersonerna har godkänt att deras könstillhörighet, ålder och yrke figurerar i uppsatsen, men andra personuppgifter, ortnamn eller utsagor som uppenbart skulle ha gått att koppla till en specifik person har uteslutits redan i och med transkriberingen av intervjumaterialet.

5 Resultat och analys

I följande kapitel kommer jag att redovisa ett urval ur intervjusamtalen med behandlarna, ställa detta urval mot tidigare forskning samt undersöka hur resultatet förhåller sig till Johnsons (2006) våldstypologier och den intersektionella skärningspunkten mellan kön och ålder.

5.1 Presentation

5.1.2 Behandlarna

B1: Kvinna, 56 år. Arbetar inom en verksamhet som riktar sig till personer som upplevt våld i en nära relation. Arbetar specifikt med våldsutsatta kvinnor i grupp eller i enskilda samtal.

B2: Man, 43 år. Arbetar inom en verksamhet som riktar sig till personer som upplevt våld i en nära relation. Arbetar både enskilt och i grupp med våldsutövande och våldsutsatta, män och kvinnor.

B3: Kvinna, 41 år. Arbetar inom en verksamhet som riktar sig till ungdomar. Ungdomar med drogproblematik utgör den huvudsakliga målgruppen.

B4: Man, 38 år. Arbetar inom en verksamhet som riktar sig till ungdomar. Arbetar med enskilda samtal eller i samtal med hela familjer. Leder gruppsamtal med vuxna män som har utövat våld i en nära relation.

B5: Kvinna, 53 år. Arbetar inom en verksamhet som riktar sig till personer som upplevt våld i en nära relation. Arbetar med ungdomar i enskilda samtal och med våldsutsatta tjejer i grupp.

B6: Kvinna, 66 år. Arbetar inom en verksamhet som riktar sig till ungdomar. Arbetar med enskilda samtal eller i samtal med hela familjer.

B7: Kvinna, 34 år. Arbetar med behandlande samtal och praktiskt stöd i en verksamhet som riktar sig till ungdomar, där ungdomar med någon form av drogproblematik är den huvudsakliga målgruppen.

5.1.2 Behandlarnas grundläggande definition av våld i nära relationer

Baserat på behandlarnas beskrivningar utgår flertalet av dem från en grundläggande definition av nära relationer som ett förhållande med romantiska eller sexuella förtecken och av våld som en psykisk, fysisk, ekonomisk, materiell, latent, sexuell eller försummande handling.

B1: Det [är] ju fysiskt våld, det är lätt att känna igen och [...]lättare att anmäla. Sen är det psykiskt våld, det är svårare att definiera: hot, kränkningar, terror, psykisk terror. Ekonomiskt våld, kan ju vara att man inte har tillgång till sina egna pengar [---] Materiellt våld, att man [...] tar sönder saker som är betydelsefulla [...], slår sönder inredning, förstör i bostäder. [---] Sen pratar vi också om latent våld och det är ju när det hela tiden ligger, alltså ett underliggande hot om våld. [---] Och sen är det sexuellt våld och [...] det kan ju vara att man tvingas att göra sexuella handlingar som inte man vill men man vågar inte säga nej, att man har sex för husfridens skull vilket är jättevanligt. Sen kan det också vara att man blir fotograferad eller filmad. [---] Och sen [...] funderar vi på att lägga till en sjunde som vi då skulle kalla för försummelse och det [---] kan ju vara att man blir skadad och man blir förhindrad till att uppsöka sjukvård [...] eller om man då har någon form av handikapp och man inte får den hjälpen som man behöver.

5.2 Beskrivningar av våld i nära tonårsrelationer

Nedstående citat är representativa exempel på hur behandlarna beskriver våld i nära tonårsrelationer som ett fenomen vilket varierar till sin karaktär, där det sociala nätverket och tonåringars brist på erfarenhet spelar en avgörande roll för hur relationen hanteras, där den omgivande tonårskontexten är våldsam i sig och där fenomenet som helhet tenderar att förminskas eller jämföras med våld i nära relationer mellan vuxna.

B2: Vi har nog mött allt ifrån... Inte så tigha relationer där det ändå har förekommit en del bekymmer, till relationer när någon har varit tillsammans väldigt länge och där det [...] är fog för polisanmälningar. Men ofta vill man ju inte göra det [---]. Ibland tror jag att man förminskar våld i ungdomsrelationer. Att vi allihop hjälps åt med det jobbet. För de själva har ingen kontext till vad som är normalt eller inte [---]. De är vana vid att deras relationer stormar.[...] De har ju

inget att jämföra med helt enkelt. Och så står vi vuxna runt lite och tänker ”jamen fasen, [...] hans pappa är ju vår banktjänsteman och hennes mamma jobbar ju på skolan”. Man vill gärna inte att det ska bli någon stor grej av det. Och sedan är de ju unga med så att han inte har koll på det här är lite mer urskuldat än om det hade varit en trettioårig man [...]

B1: När man är vuxen så räknar man väl inte med att relationer i tonåren ska hålla. Det gjorde man väl kanske för i tiden [...]. Men idag tror jag inte att det är någon som tänker att om man blir ihop som fjorton femtonåring så ska man leva ihop i resten utav livet.

B3: Det var våld inom familjen men även i skolans värld så att säga [...]. För de vuxna kan det vara så att är det våld i hemmet, då är det mellan man och kvinna. [Men bland tonåringar] då är det liksom... av allt och alla. Det är liksom inte så att en tjej här hos oss blir misshandlad av *en*.

5.2.1 Vuxnas relationer som utgångspunkt

Behandlarna beskriver att det inte är någon psykologisk skillnad mellan ungas och vuxnas våldsupplevelse: nedbrytningen, normaliseringsprocessen och den sociala isoleringen beskrivs vara densamma. Att vara våldsutsatt beskrivs som skamtyngt både för vuxna och tonåringar men själva utövandet i sig beskrivs som mindre skamfyllt bland tonåringar.

B2: Om alla människor någonsin tänker efter en stund så tror jag att de har sett rätt mycket sådana här beteenden hos ungdomar som har relationer [...] Och det är ju för att de inte är så duktiga på att kamouflera det. När vi blir äldre sådär så skäms vi ju mer för att vi har den här sidan [...] så då biter vi ihop och så kommer det hemma istället. Ungdomar brakar gärna loss lite här och var och hur som helst.

Att skamkänslorna uteblir kopplas till tonåringars bristande erfarenhet av att förhålla sig till, och gränssättas av, sociala normer vilket gör att våld i nära relationer mellan tonåringar är mer synligt än våld i nära relationer mellan vuxna. Detta är ett resonemang som förts även i tidigare studier (O'Keefe, Brockopp & Chew 1986). Tonåringars synlighet återkommer i behandlarnas jämförelse mellan vuxenvåldet och tonårsvåldet:

B1: De kanske fortfarande bor hemma. Till exempel. Och då kan det ju- Det *kan* ju vara ett skydd att man bor hemma att föräldrarna ser att det är någonting som är fel. [---] Ja. Alltså man är ju synlig på ett annat sätt.

Andra beskrivningar som markerar hur våld i tonårsrelationer skiljer sig från våld i vuxenrelationer är att förhållandena i sig förväntas vara kortare och beskrivs av vissa behandlare som lättare att glömma eller komma över, att ekonomiskt eller materiellt våld inte är lika vanligt då tonåringarna sällan har stora ekonomiska resurser samt att gruppsyck förväntas spela en större roll för killars utövande än för vuxna mäns.

B4: Maskulinitet, då. [---] Det är ju också ett utforskande [...] som är i tidigt stadium när man är ung. Och då blir det mer tydligt att man kanske följer de som är nära en och det kan ju vara vänner och så. Och på så vis kan gruppsycket kopplas in mer.

Gruppsyckets betydelse för killars utövning nämns även i tidigare studier, men däremot har korta tonårsförhållanden visat sig innehålla mer våld än långa (Schütt, Fredriksen & Helweg-Larson 2008) varför korta relationer inte är en skyddsfaktor i sig. Att behandlarna utgår från vuxnas relationer för att beskriva tonåringars tyder på att det är den vuxna erfarenheten som utgör normen för hur vi betraktar fungerande och ickefungerande kärleksrelationer. I Makepeaces (1981) och O’Keeffe, Brockopp och Chews (1986) studier beskrivs tonåringars relationer som ”premarital”, ett ord som antyder att de betraktas som en övning inför någonting som sedan ska ske ”på riktigt”, vilket är ytterligare ett tecken på samma åldershierarki och något som kommer att få betydelse för skärningspunkten mellan kön och ålder.

5.2.2 En våldsam kontext

Ett återkommande tema i beskrivningarna är att relationsvåld mellan tonåringar kan vara svårt att urskilja, både för tonåringarna och behandlarna:

B4: Det är ju kanske mer vanligt då om man är vuxen att ha just våld i nära relation som problematik. Att det inte är så mycket i övriga miljöer. Att det liksom är kontrollerat där i det tysta [...]. Medan när man är ung så är det ju ofta inte så specifika skillnader. Om det finns våld i relationen så finns det även i övriga sammanhang. I skola, kompisar, det är liksom inte så att man ”bara” har våld i

relationen. Så själva det- Våld i relationer mellan tonåringar, det blir liksom- Den är lite svårdefinierad.

En hård kommunikation mellan tonåringar beskrivs bidra till den våldsamma kontexten. En av behandlarna menar att språket i sig kan trigga igång våld och fungera kränkande även om tonåringarna själva påstår att de inte menar något illa. Ytterligare en behandlare tycker sig se att de tonåringar som kan hantera kommunikationen tillskrivs en viss status.

B5: För att det är ju en jargong, det är någonting som bara är [---]”Jag måste lära mig” säger de [...] att prata på det sättet att vara i det [...] jag ska lära mig att inte bli sårad”. För att, det har väldigt stort mandat på något vis.

Utöver ett hårt språk beskrivs mobbing, sexuella trakasserier och fysiskt våld som inslag som förekommer i tonåringars liv i högre utsträckning än i vuxnas. Även våld i tonåringarnas familjeliv beskrivs kunna addera till den våldsamma tonårskontexten och bidra till att våld i nära tonårsrelationer är svårare för behandlarna att urskilja:

B6: Sen så stöter vi ju ofta på, ungdomar som lever i en familj där det är mycket våld i familjen [...] Och där det kanske är bröder som slår på sina systrar och där det kanske är komplicerat med- Med att systemens pojkvän- [---] Man vet inte hur våldet ser ut, det blir lite grann att man ibland inte riktigt har klart för sig vem det är som slår vem egentligen.

Att tonåringar lever i en kontext som potentiellt innehåller flera olika typer av våld, samt att både mobbing, sexuella trakasserier, psykiskt och fysiskt våld påverkar tonåringars hälsotillstånd negativt stämmer väl överens med Landstedts och Gådins (2011) forskningsresultat. Deras studie visade emellertid även att det är just våldet som utövas av en närstående som påverkar, särskilt tjejeers, hälsa mest negativt (ibid.) Även om våld i nära relationerna tenderar att flyta samman med eventuellt övrigt förekommande våld, betyder det alltså inte nödvändigtvis att konsekvenserna av de olika våldstyperna blir desamma.

5.2.3 Ovana eller kontrollbehov

Flera av behandlarna beskriver att tonåringarna de möter endast identifierar de grävsta formerna av våldtäkt och fysiskt våld som just våld, vilket kan förklaras med att tonåringar

visat sig vara mindre benägna att känna igen psykiskt våld (Barter 2009) samt att det är situationen som avgör om en tonåring klassar en handling som våldsamt (Sears et al. 2006). Det våld som behandlarna beskriver existerar i tonåringarnas nära relationer är emellertid av både psykiskt, fysiskt, materiel och sexuell karaktär. Behandlarna beskriver återkommande våldet i termer av kontroll eller kontrollerande beteende, vilket går i linje med tonåringarna i Sears et al. (2006) beskrivning av kontroll som en inbyggd komponent i dejtande som fenomen. Nedstående beskrivningarna av våldshandlingar som genom social isolering och sexuella trakasserier syftar till att kontrollera en partner kan tyda på att behandlarna påträffat antingen intim terrorism, våldsamt motstånd eller ömsesidigt kontrollerande våld. Exakt våldstyp går först att avgöra när båda parternas reaktioner är kända (Johnson 2006). Men att det är just det kontrollerande våldet som verkar vara det som förekommer mest frekvent i behandlarnas beskrivningar stämmer överens med antagandet att det är detta våld som vanligtvis leder till sociala insatser (Johnsson 2006).

B2: Paren man möter [...] är ganska isolerade.[...]Och isoleringen har ju till stor del kanske också uppstått ur att den ena har varit så kontrollerande och styrande och har behövt det här, den här bekräftelsen, den här kontrollen över den andras liv.

B1: Det är väldigt många som har tagit foton. ”Han har foton, han har filmer, han har filmat när vi har haft sex och [...] han säger att han ska skicka det till föräldrarna.

B5: Man har träffat någon pojkvän som vill ha kontroll över en och vill bestämma vem jag träffar, man får inte vara på facebook, man minimeras steg för steg att bara bli ägodel.

Ett fåtal av behandlarnas beskrivningar innehåller sekvenser som indikerar situationsbetingat parvåld (Johnsson 2006). Denna typ av våld kopplas av behandlarna särskilt till tonåringarnas ovana vid konflikter, biologiskt förklarade oförmåga till helhetsperspektiv och våldshandlingar som föds ur en impulsiv frustration, men nämns inte lika frekvent som det kontrollerande våldet.

B6: Det är en massa saker, strukturer och planering och organisation som är det som utvecklas allra sist [...]Och det är sådant som liksom i en relation, tror jag,

kan göra en jävligt irriterad och förbannad på den som har synpunkter på det, som liksom triggas igång och sätter igång det många gånger.

B4: Ja, den frustrationen och när det blir något impulsivt så blir det lätt att man- Det är ju en snabb påverkan och det är en effektiv påverkan. Våld ger ju snabba resultat.

Vissa av behandlarna beskriver att de främst har kommit i kontakt med våld i tonårsrelationer där utövaren och den utsatta har varit samma person och beskriver ett våldsutövande i självförsvar mot kontrollerat våld. Dessa beskrivningar indikerar att behandlarna har kommit i kontakt med våldstypen våldsamt motstånd (Johnsson 2006).

B3: Jag tror att det är ett överlevnadssätt, att både utöva och- Att man kommer i det här att man får både ge och ta så att säga [...]. Är man den som utsätts så måste man även ge för att annars så överlever man inte, då kommer man att sakta bli mindre och mindre och mindre och till slut så går det inte längre.

Både användande av alkohol och andra droger kopplas av behandlarna till en ökad risk att tonåringar upplever våld i nära relationer, vilket överensstämmer med tidigare forskningsresultat (O’Keeffe, Brockopp & Chew 1986; Barter 2009). Två av behandlarna arbetar specifikt med ungdomar med drogproblematik. Deras beskrivningar av våld i tonårsrelationer skiljer sig emellertid inte i stort från övriga behandlares utöver att det våldsamma beteendet verkar ha än mer flytande gränser, vara än mer normaliserat i vardagslivet samt att utövandet av kontrollerande våld verkar kunna vara ömsesidigt. Detta indikerar våldstypen ömsesidigt kontrollerande våld (Johnson 2006).

B7: Jag tror att det ofta är en maktkamp i de relationer där man lever långt ifrån det som är sunt [---] och jag är inte säker på att man kan säga ”Ja, fredagkvällarna” liksom, *då* brukar det vara. I en del fall kan man ju se att förekommer det mycket bensodiazepiner så ökar det totala våldet. Men det finns så himla olika former av våld och jag tänker att för många så är det ren vardag och det händer hela tiden.

Att behandlarnas beskrivningar sammantaget innehåller indikationer på att de har uppfattat både intim terrorism, våldsamt motstånd, situationsbetingat parvåld och ömsesidigt kontrollerande våld tyder på att de ser på våld i nära tonårsrelationer som något som kan

finnas i varierande karaktär och ha varierande bakomliggande orsaker. Att flera av behandlarna talar grundläggande om våld som en kontrollerande handling kan bero på deras placering inom det sociala arbetet där de kontrollerande våldstyperna har visat sig förekomma i högst utsträckning (Johnson 2006). Baserat på tonåringarnas beskrivning av att dejtande som interaktion i sig bygger på ett spel om kontroll (Sears et al. 2006), kan det dessutom vara så att kontrollutövning är inbyggt i ungdomsrelationer i högre utsträckning än i vuxnas.

5.2.4 I offentligheten

Behandlarna talar om vuxnas våld i nära relationer som främst koncentrerat till hemmet, men i deras beskrivningar av tonåringars våld i nära relationer är den offentliga miljön en möjlig skådeplats och i och med det en ytterligare möjlighet till kontroll för den som utsätter och en ytterligare risk för skam för den som utsätts:

B5: [...] Han kunde komma in och dra ut henne från lektionen för att hon svarar inte på mobilen för att hon satt på lektion.

B2: Och han har slagit henne och- Slagit på henne fysiskt i skolan och så, men också det här förföljandet av henne och hennes familj [---] Och han tar med sig sina gellikar lite i detta och sådär. [...] Det är det enda den här familjen tänker på [...] När man kommer in i den lokala affären [...]så är det inte [...] en på andra sidan som skäms för det han gör, utan det är hotfulla blickar och man tar sin vagn [...] backar direkt.

I ovanstående exempel blir våldet och hotet om våld extra tydligt. Dels eftersom det sker i skolan och affären, men också eftersom att det tar klivet över och in i en vuxenkontext där även föräldrarna utsätts. Att en tonåring kastar en hotfull blick mot en annan tonåring i en skolkorridor skulle nog betraktas som vardagligt. Men när blicken riktas mot en vuxen betraktas hotet som obehagligt, vilket ytterligare visar på att det våld som figurerar i vuxnas liv betraktas vara allvarligare än det som figurerar i tonåringars. I Makepeaces (1981) undersökning skedde en betydande del av relationsvåldet utomhus, men hemmet var trots det den vanligaste platsen. Även behandlarna beskriver att de stött på relationsvåld som utspelats i hemmet, men deras beskrivningar gör det tydligt att också hemmiljön kan innebära ett extra inslag av offentlighet och (o)synlighet eftersom våldet (förutsatt att tonåringarna bor hos sina föräldrar) riskerar att upptäckas av tonåringarnas familjer.

B5: Det sker ju på rummet fast kanske föräldrar är i köket eller något annat rum. [...] Och jag vet, jag ställer: ”Hör inte? Att det hörs? Eller bord som, flyttas, eller reagerar inte? Nej, nej [svarar de]. Och ibland så går de ut och då är väl den sekvensen lugn när man går ut och äter. [---] De berättar ganska ofta att det här när man sover över hos varandra och att familjen tycker om honom för de vet inget.

Johnson (2006) nämner hot, ekonomisk kontroll, belöning och bestraffning, att använda gemensamma barn som verktyg, isolering, psykiskt utnyttjande och sexuellkontroll som potentiella verktyg för kontrollutövning. Baserat på behandlarnas beskrivningar verkar tonåringars synlighet i, och närhet till, sina sociala nätverk utgöra *ytterligare* förutsättningar för kontrollutövning, specifikt för tonårsrelationer. Kontrollen kan då utövas genom att utövaren låter det utspelas helt synligt i skola eller föräldrahem, genom att ”gelikar” deltar i våldsutövandet eller genom att även partners familj utsätts.

5.2.5 Relationen som en styrka

Några av behandlarna understryker att även våldsamma relationer kan vara bärare av positiva egenskaper för de tonåringar som ingår i dem. I de fall där tonåringen har mycket övrig problematik beskriver behandlarna att kärleksrelationen till en jämnårig kan vara den enda relation som ungdomen har kvar.

B7: Det finns mycket kärlek också. Det låter så negativt och dåligt och så och det tror jag att det kan vara ibland, men så tror jag att då också att man måste tänka att deras kärleksrelationer är ju som allas. De blir ju förälskade precis som alla andra.

B3: Det kan ju vara den som håller uppe deras liv. Att man faktiskt har en relation till någon.

5.3 Beskrivningar av tonåringar som är eller har varit i våldsamma relationer

Behandlarna beskriver de tonåringar som är eller har varit i en våldsam relation som målmedvetna men oerfarna personer i stark beroendeposition till sitt sociala sammanhang.

B2: Vi har äldre som en särskilt utsatt grupp, så kanske man ibland skulle fundera på om yngre kanske också skulle vara det. De har inte sina verktyg på plats för att kunna värja sig.

De sammantagna beskrivningarna tecknar en bild där tonåringarnas könstillhörighet spelar en påtaglig roll för hur tonåringarna betraktas som våldsutövare eller våldsutsatta.

5.3.1 Målmedvetna nybörjare

Tidigare erfarenheter av sexuella övergrepp, våld i familjen, en okunskap kring hantering av känslor, en allmän känsla av osäkerhet, bristande anknytning, gruppsyck, en tonårskontext där våldet är normaliserat samt förutsättningen att den empatiska förmågan förväntas vara mindre ju yngre en person är beskrivs som orsaker för våldsutövning hos tonåringar.

B4: Att sätta sig in hur andra känner och tar emot, det är klart att det är mindre desto mindre man är, så är det ju. [---]Jag tänker om man ser på psykiskt våld också liksom, med mobbning och kränkningar och sådant där, det är klart att det är [...]vanligare, när man är yngre.

Svartsjuka som orsak till relationsvåld är återkommande både i tidigare forskning (Foshee et al. 2007; Makepeace 1981) och i behandlarnas beskrivningar. Behandlaren nedan beskriver två typer av våldsutövare där den första utövar våld för att den saknar erfarenhet att hantera konflikter och starka känslor i relationer och där den andre har en mer djupgående dysfunktionell problematik i relationer med andra människor.

B2: Jag tänker att det ofta handlar om [...] svartsjuka, en ovana vid relationer [...]. Många av de som har lättare problem, om man ska uttrycka det så, slipas ju till under livet och de går på minor och så inser de att ”det här var ingen bra och framkomlig väg, så här kan man inte vara” så formas man lite utifrån det. Sen tänker jag att vi också har en grupp som fortsatt kommer att vara ganska

dysfunktionella under livet i relationer och så. [...] Med ungdomar som [...] inte har någon relationsmodell att bygga på så.

Tonåringar som utsätts för våld beskrivs av behandlarna som osäkra men målmedvetna personer som strävar efter ett ”bra” förhållande, som känner till sina rättigheter men som har svårt att gränssätta sin trygghet.

B5: Om du är osedd med låg självkänsla och blir i en början otroligt bekräftad och väldigt omhändertagen, som en sådan relation kan börja. Det är liksom- Du är ju jättelycklig, du har nått ditt mål. Och sen börjar det andra träda in och först märker du inte det och-[---]. Det är ju liksom gränser som skrids över. [---] Sen är ju ungdomar starka i dag och vet sina rättigheter [---]. Och hur sätter du dig emot en sjuttonåring som tycker att ”Nej, ni bestämmer inte vem jag är ihop med”?

5.3.2 Mitt i ett socialt nät

På samma sätt som tonåringars offentliga position beskrivs ha betydelse för hur våldet i relationen utspelades, spelar det sociala nätverket stor roll i behandlarnas beskrivningar av de tonåringar som erfarit våld i en nära relation med en annan tonåring. Tonåringens sociala nätverk beskrivs som både en potentiell skydds-och riskfaktor, men framförallt som något tonåringen är hudlös inför. ”Förebilder”, ”umgänge” och ”gruppsyck” är socialt kodade ord som återkommer i behandlarnas berättelser om tonåringar som upplevt våld i en nära tonårsrelation. Tonåringar beskrivs som en identitetssökande grupp vilken strävar efter tillhörighet. Identitetssökandet i sig beskrivs ge en särskild kompetens:

B5: Är det någon som genomskådar en så är det tonåringar [...] Därför att de är så på sin *spets*. I det. Och de synar *varje* vrå liksom i- De kan. För de är precis där ju. Där det här ska gå över till en vuxen, *där* man reflekterar: ”Vem är jag, vem ska jag bli?” Och de synar andra lika väl ju.

Även om tonåringar till viss del betraktas som en enhetlig grupp är det tydligt att behandlarna anser att tonåringar tillskrivs olika förväntningar utifrån sin könstillhörighet. Tonårstjejer beskrivs som en grupp under stor press vilken förväntas vara tillgänglig för sin omgivning. Sexuellt förväntas de vara tillgängliga och ”ställa upp” (utan att ha sex med för många), de förväntas vara tillgängliga och ta ansvar i egenskap av vänner, döttrar, duktiga elever och inkännande flickvänner.

B2: Det kanske är som så att flickor jobbar lite mer med det här med svartsjukan och att räcka till och duga för den man är och då blir det problem om den andre kanske inte vill ha mig och sådana här saker. Medan pojkar är [...] lite mer egoistiska så. ”När det är fotbollsträning så är det minsann fotbollsträning och jag ska bli fotbollsproffs och det är bara det som gäller”. Man är inte riktigt lika fokuserad på de här relationerna oftast som tjejerna är. [...]Pojkar då, de går bara på, så får de andra hänga på litegrann.

I behandlarnas beskrivningar är det tonårstjejerna som får ta det största ansvaret för att de sociala relationerna ska fungera, de förväntas också anpassa sig efter tonårskillarnas önskemål. Behandlarna beskriver tonårskillars sociala roll som kopplad till presentation snarare än interaktion. Ord som återkommer i beskrivningarna tonårskillars förväntade prestationer är ”styrka” och ”kontroll”.

B6: Och respekt. Alltså ni vet det här, när det... den tråkiga sortens respekt. Att man inte ska vara rädd. Och sedan är det väl, det är viktigt att visa vem det är som bestämmer.

Att tonårstjejerna förväntas ta det största ansvaret för att relationer i tonåren ska fungera och anpassa sig efter killars preferenser, är en förväntan inbyggd i en struktur där män är överordnade kvinnor (West & Zimmerman 1987). Utifrån det intersektionella antagandet att en enskild individ tillhör mer än en samhällskategori simultant och att dessa kategoriers sammantagna status påverkar individens sociala position (Mattsson 2010), blir det därför tydligt att de tonårstjejer som framträder i behandlarnas beskrivningar är underordnade både som tonåringar i förhållande till vuxna och som tjejer i förhållande till killar. Några av behandlarna beskriver att de upplever att tonårstjejer dessutom pressas att sminka och klä sig på ett sätt som är utmanande. Detta skulle visserligen kunna vara ett ytterligare tecken på en könsmissigt underordnad position, men visar kanske framförallt hur just skärningspunkten mellan kön och ålder får betydelse för tonårstjejjers möjligheter att höja sin status. Att vara expressiv och utmanande tillskriver inte vuxna kvinnor status, men kan göra det för tonårstjejer. På samma sätt tillskriver inte våldsamma handlingar status till vuxna män, men kan göra det för tonårskillar. Behandlarnas beskrivning av tonårskillen som inte har koll på vilka beteenden som är godkända inom normen och därför kan utsätta andra för våld mer öppet, kan alltså även det snarare ha att göra med att vuxnas normer ser annorlunda ut än tonåringars. Tonårskillen är förmodligen inte ovetande om vuxna normer men agerar utifrån

de kriterier som ger status i tonårskontexten. Behandlarnas beskrivningar av tonåringarnas hårda språk och regelstyrda relationella sammanhang indikerar att de upplever en slags avskild tonårskultur, där killar och tjejer alltså förväntas uppfylla andra förväntningar än vuxna kvinnor och män. Ett sådant skapande av en egen, åldersbaserad, kultur kan ses som ett avståndstagande från den högre värderade vuxenkulturen (Krekula, Närvänen & Näsman 2005). Men beskrivningarna av de våldsamma killarna och de utseendemedvetna tjejerna skulle samtidigt kunna betraktas som en strävan från tonåringarnas sida att betraktas som just autonoma vuxna. I ljuset av att deras ålder per se hindrar dem från att betraktas som fullvärdiga män och kvinnor, ter sig ett framhävande av stereotypa manliga och kvinnliga attribut som rimliga makthöjande handlingar.

Sammantaget är det alltså utifrån dessa grundläggande sociala positioneringar som de tonåringarna behandlarna möter sedan utövar eller utsätts för våld i en nära relation.

5.3.3 Utövare och utsatta i förhållande till könstillhörighet

När behandlarna beskriver tonåringars egen inställning till våld i nära relationer tar de framförallt upp tonåringars ovilja att identifiera sig vid könsbundna stereotyper om ”våldsmän” och kvinnliga ”offer”. Något som stämmer med iakttagelser från tidigare studier (Gottzén & Korkmaz 2013). Behandlarna talar underförstått om heterosexuella relationer. De flesta av dem uppger att de inte har kommit i kontakt med HBTQ-ärenden där de funnits våld i den nära relationen. En behandlare beskriver dock ett ärende där en homosexuell tjej utsattes för psykiska påtryckningar att genomgå en könskorrigering, vilken skulle göra att hon inte framstod som just homosexuell.

Kön är en både uttalad och outtalad komponent i behandlarnas beskrivning av vem som utövar och vem som utsätts för våld. Grundantagandet de flesta gör är att killen utövar och tjejen utsätts. Detta blir tydligt i den övergripande användningen av orden ”han” eller ”killen” i förhållande till våldsutövare och ”tjejen” eller ”tjejerna” i förhållande till den våldsutsatta. Killen som våldsutövare beskrivs ha låg självkänsla och en förlegad syn på mannen som stor, stark och kontrollerande. Grupptricket beskrivs återkommande som ett betydande inslag för killars våld och killars prat om våld. En behandlare uttrycker att det i vissa sammanhang rör sig om ”mer snack än verkstad”. Beskrivningen av killen som, i likhet med expojkvännerna

Wiklunds et al. studie (2010), förlänger våldet via sitt manliga nätverk återkommer i behandlarnas beskrivningar:

B6: Alltså då, tänker man på ungdomar där då hör man ju talas om gruppvåldtäkt och man hör talas om killar som ”lånar ut” sin flickvän till kompisar och står och tittar på och de här bitarna. Och det är hör man ju rätt så sällan talas om bland vuxna.

Synen på könsroller beskrivs av behandlarna som ett fenomen i förändring där förändringen sig kan trigga våld för de killar som vill hålla kvar vid gamla föreställningar. Den utsatta tjejen beskrivs av behandlarna som inledningsvis stark och aktiv men senare nedbruten och kontrollerad, vilket även det överensstämmer med beskrivningen av våldsprocessen hos tjejerna i Wiklunds et al. (2010) studie.

Ett tydligt mönster i behandlarnas beskrivningar av våld i nära tonårsrelationer är att de, när de har fört ett resonemang där killen är den uttalade eller outtalade utövaren, lägger till att även tjejer kan utöva våld. Det är tydligt att de upplever ett större motstånd när de beskriver våldsutövande tjejer, de talar långsammare och väljer sina ord mer noggrant. Behandlarnas beskrivning skiljer sig därför från ungdomarnas i Sears et al. (2006) studie vilka upplevde att killars våldsutövande var stigmatiserat och tjejers sågs som ett skämt (ibid.) Behandlarna talar snarare om tjejers våldutövande som något mycket laddat och killars som underförstått.

B5: Det finns ju liksom också de här. Detta är ju lite... Som man inte kan prata så mycket om. Jag vill vara lite försiktig med mina ord, men om jag säger såhär, det finns ju också *killar* som blir väldigt utsatta av tjejer. Inte tuffing killarna som är... hårda och slåss och är gängledaren, som behöver lika mycket hjälp som bara är en rädd pojke inuti. Absolut. Jag vill inte alls förkasta det för det är en anledning att de är som de är. Och jag önskar att fler kom hit. Eller fick hjälp någonstans. Men sen finns det ju också killarna som tjejerna... Som är lite hårdare och lite kaxigare sätter dit ganska tufft. Som blir väldigt osäkra som är liksom under killarna som har makten och som också blir under tjejerna.

Behandlaren beskriver att de våldsutsatta killarna hamnar långt ner i en hierarki där våldsamma killar står överst och våldsamma tjejer står näst. Behandlaren beskriver även att hon upplever att tjejerna i de här fallen utövar våld för att ”ge tillbaka” mot de killar som har utsatt dem som tjejer. Just iakttagelsen att tjejer kan använda våld för att kompensera för en

strukturell makt de inte har medan killar utövar för att upprätthålla bilden av sig själva som män i kontroll stämmer överens med tonåringarnas beskrivna upplevelser i Sears et al. studie (2006) och visar även på hur själva positionen som utövare eller utsatt påverkar och påverkas av den sociala hierarkin mellan killar och tjejer.

Detta strukturella mönster undantaget beskriver inte behandlarna den typ av våld som tjejer utövar baserat på kontrollutövning utan som beroende på en ovana vid att lösa konflikter i relationer. En beskrivning som alltså återigen indikerar våldstypen situationsbetingat parvåld (Johnson 2006).

B2: [...] utifrån att man inte har rutinen eller vanan vid relationer. Och där tänker jag att det nog- Att det också är ganska mycket flickor involverade så. Som utövar. Att man helt enkelt letar efter sitt- Sitt sätt att vara och alltså våra inre gränser. Hur mycket kan man vara tillsammans och ändå liksom ha spelrum för varandra och sådana här saker det måste man nog prova sig fram lite grann det är man ju inte alltid så lyckad på från början tänker jag.

I behandlarnas beskrivningar spelar alltså både könstillhörigheten och åldern roll för positionen som utövare eller utsatt inom den våldsamma relationen. Grundinställningen att killen utövar och tjejen utsätts för våld springer förmodligen ur hur de faktiska ärendena oftast ser ut men ligger även i vår kulturella föreställning om vilka beteenden som betraktas vara manliga och kvinnliga (Matsson 2010). Att det finns en betydande skärningspunkt även mellan kategorin kön och kategorierna våldsutsatt eller våldutövare och att könsroller är inbyggda i själva definitionen av våld blir tydligt i Sears et al. (2006) studie där tonårstjejerna definierar våld utifrån skadan det åsamkar (alltså med offrets perspektiv som utgångspunkt) och tonårskillarna definierar våld utifrån den bakomliggande intentionen för utövandet (alltså med utövarens perspektiv som utgångspunkt). Behandlarna beskriver inte killarnas våldsutövning som accepterad, men väntad. Att själva våldet i det fallet finns inbyggt i könsrollen *och* positionen som tonåring är tydlig i och med att orsakerna beskrivs vara en direkt förlängning av de sociala förväntningar om status, styrka, gruppträck, kontrollbehov och ovana vid att hantera känslor som både tidigare forskning (Sears et al. 2006) och behandlarna förknippar med att vara just en tonårskille. Tjejers våldsutövande beskrivs av behandlarna som känsligt och svårt att prata om, vilket kan bero på att det i sig är ett könsöverskridande beteende och därför upplevs särskilt hotfullt (West & Zimmerman 1987). Både behandlarna och tonåringarna i Sears et al. (2010) studie och beskriver att vissa tjejer

använder våld för att hämnas ett strukturellt förtryck eller för att markera att de är självständiga tjejer, är dessutom en markering som i sig ytterligare visar på en strukturell underordnad utgångspunkt.

5.4 Beskrivningar av arbetet

Flera av behandlarna beskriver att ärenden som rör våld i nära tonårrelationer är ovanliga. Vidare beskriver de att en aktiv behandlare och en god terapeutisk allians utgör arbetets grundpelare. Behandlarna beskriver att tonåringar har andra behandlingsbehov och att åldern i sig kan fungera läkande. Det beskrivna tillvägagångssätten varierar kraftigt mellan behandlarna. En av behandlarna nämner att avsaknaden av en definition av våld i nära tonårsrelationer försvårar arbetet.

5.4.1 Ovanlig målgrupp

Sett till samtliga behandlare beskriver alla utom två att de sällan möter ärenden som specifikt rör våld i nära tonårsrelationer. De behandlare som arbetar i verksamheter som riktar sig mot ungdomar beskriver dock att problematiken dyker upp i andra ärenden och då först efter ett tag när tonåringen känner sig trygg i behandlingssituationen. En behandlare resonerar kring varför hon stöter på få ungdomar enligt citatet nedan.

B1: De söker sig inte hit, men vuxna kvinnor söker ju sig hit. De hittar på nätet, men tonåringar- [...] Det är ju ofta rätt så snabba förlopp också i- Och man glömmer rätt så fort, man liksom går vidare, man får en ny kille och sådär. Men jag skulle ändå vilja att man hade pratat mer om det därför just för att det inte ska sätta sig som ett mönster sedan framöver.

En av de behandlare som arbetar med ungdomar som målgrupp beskriver att de tonåringar hon mött inte velat söka hjälp inom de verksamheter som riktar sig specifikt mot våld i nära relationer:

B7: Jag tror att det kan ligga ganska mycket stigma i det. För de nära relationerna vill man inte ge upp heller och jag tror att de har en förväntan på att de kommer att säga att den här relationen måste du göra slut på för den är inte sund för dig.

Behandlarnas upplevelse att få ungdomar själva söker hjälp är oemotsagd i tidigare studier (Ashley & Foshee 2005; O’Keeffe, Brockopp & Chew 1986; Sears et al. 2006). Behandlarna beskriver dock att killar är den grupp vars hjälpsökande är förknippat med mest skam och därför uteblir. Tidigare studier har däremot visat att det snarare är könstillhörighet i förhållande till vilken roll tonåringen har spelat i den våldsamma relationen som avgör benägenheten att söka hjälp (Ashley & Foshee 2005).

5.4.2 En känslig, odefinierad praktik

B5: Jag måste *känna* av hela tiden. Har det blivit ett förtroende? Har jag tillåtit att trampa i denna marken? Nej, vi är kvar här, jag får lyssna på skolarbete. Jag får lyssna lite till på det.

Flera av behandlarna beskriver att en terapeutisk allians är grundförutsättningen för arbetet med tonåringar som erfarit våld i en nära tonårsrelation. Två av behandlarna betonar särskilt betydelsen av en bestående relation mellan behandlare och tonåring.

B7: Det är ofta att de svåraste samtalen kommer när man har blivit testad. De berättar saker jätteburdust för att se hur man reagerar. Eller stormar ut ur rummet och kommer inte tillbaka och vill veta att man ringer och att nästa gång man kommer så är man som vanligt [---].

B3: Det är ju en erfarenhet de har att de har blivit svikna genom stor del av livet. Och då vill man veta att den står kvar den man pratar med oavsett hur jobbigt det är.

Att tonåringen själv är mogen, verbal och har en grundläggande vilja och förmåga att reflektera beskrivs som en ytterligare förutsättning för att arbetet ska kunna genomföras. Behandlarna beskriver upprepat vikten av att de som professionella ställer ”frågan” när de misstänker att en ungdom erfarit våld i en nära tonårsrelation. Vissa har utarbetat ett kommunikationsmönster där frågan ingår, andra beskriver att själva frågeställandet kan vara förknippat med skam och att det är svårt att finna en lämplig situation.

Behandlarna resonerar olika gällande vilken information kring ungdomens våldsupplevelse de behöver för att kunna ge relevant hjälp. Några menar att de inte behöver veta någonting specifikt då tonåringen själv sätter villkoren för arbetet. Andra beskriver att de behöver känna

till hur våldsituationerna och tidigare erfarenheter trauman har sett ut för att göra en bedömning om det fortsatta arbetet. Ingen av behandlarna beskriver att de använder en enhetlig metodteori, eller att en sådan existerar, utan att de snarare använder en kombination av ett flertal teorier och metoder. En av behandlarna berättar att han och hans kollegor delvis arbetar utifrån just Johnsons teorier om våldstyper i behandlingen. Ytterligare en behandlare liknar arbetsprocessen vid att måla en tavla, att olika mallar och metoder utgör hennes och tonåringens ram, men att det inom ramen är fri målning. En sådant aktivt kombinerande av metoder som behandlarna beskriver kan vara ett sätt att hålla arbetet med våld i nära tonårsrelationer flexibelt (Barter 2009), men ställer också höga krav på den enskilde behandlaren att göra väl avvägda val i förhållande till sin målgrupp. En behandlare beskriver särskilt att det är svårt att prata med tonåringar om våldsbegrepp som är utformade av och för vuxna:

B7: När vi ska prata kring våld i nära relationer så pratar vi ofta på ett vuxet sätt [...]. Vi kan ju inte prata med en sextonåring som vi gör med en tjugofemåring, det går inte och har vi ingen definition av våld kan vi inte heller berätta vad det är vi menar med våld. För att säga ”ja, vi jobbar med ekonomiskt våld här” till en sextonåring. Vad ska de- De förstår ju inte. Inte för att de är dumma, men för att det är ju ingen människa som fattar vad man menar vi med ekonomiskt våld för vi [...]. Och det gör det svårt att prata kring det, därför tar det väldigt lång tid att bilda sig en uppfattning om hur mycket det finns liksom.

5.4.3 Behandling eller bearbetning eller förebyggande eller...

Tidigare forskning har visat att tonåringars hjälpsökande för våld i nära relationer leder till tre typer av hjälp från omgivningen: känslomässig, informativ eller instrumentell (d.v.s. praktisk eller ekonomisk) (Ashley & Foshee 2005). Det arbete behandlarna beskriver verkar som helhet bestå av en eller flera av just dessa komponenter. Det beskrivna arbetet varierar både vad gäller idé, form, innehåll och tidsomfattning. En behandlare berättar att två möten kan vara tillräckliga medan en annan berättar att medellängden på kontakterna är två år. Om arbetet utreds eller dokumenteras beror på om det inkommit som ett serviceärende, beviljat bistånd eller dom. Vad gäller själva det behandlande arbetets beskriver två av behandlarna den som förebyggande med utgångspunkt i gemensam reflektion:

B6: Jag skulle väl egentligen vilja säga att sättet jag arbetar med våld i nära relationer och med unga, det är egentligen ett förebyggande sätt. Man anar att det finns. Och man- man pressar- jag pressar ju inte heller några unga till detta va. Att berätta saker som den kanske inte är mogen för att göra eftersom att det inte är den problematiken som är från början. Men man ser ju ofta, och misstänker och anar att det finns. Och man märker också att det finns ett personligt intresse hos den klienten att faktiskt prata om det. Och när jag pratar med killar och pratar framåt hur man vill ha sin relation med den kvinnan man faktiskt vill gifta sig med och leva ihop med och de här bitarna. [...] Vill jag ha en kvinna som mor till sina barn som är rädd för en? Vill man forma henne genom att skrämma henne? [--]

B4: Och just *det*, reflektionen där är någonting som kanske saknas, framförallt när man är ung. Och det är ju det som förhoppningsvis finns tid till hos oss.

En behandlare beskriver att arbetet med våld i nära tonårrelationer baseras på bearbetning och att behandlingstiden i sig därför är en viktig komponent. Behandlaren beskriver att de bearbetande samtalen rör sig kring tonåringens berättelse av det som inträffat, hur tonåringens liv ser ut i dagsläget och hur det har sett ut under uppväxten. Behandlaren beskriver att hon dels använder en specifik metod för traumabearbetning samt varierar mellan olika verktyg i form av livslinje, foton och tejpingsdockor under samtalens gång:

B5: Jag ber ju ofta ”kan du ta med ett foto sen du var liten”. För att liksom kunna ta sin egen lilla flicka i handen och ta den med sig på vägen [---] Kan jag få dem att ta foto så ofta ligger fotot upp och ner och man vill inte visa det så. Men mot slutet så [gör en rörelse som symboliserar att vända på ett foto och titta på det].
”Vad söt hon var, vilket fint hår hon hade, berätta något, vad tyckte hon om?”

Den av behandlarna som utgår delvis från Johnsons teori om våldstyper beskriver att arbetet är en kombination av bearbetning och utforskning av våldets betydelse. För de som utövat intim terrorism består behandlingen av att utforska vad kontrollbehovet står för och vad effekterna av det blir. För de som har erfårit situationsbetingat parvåld undersöks vilka situationer som utlöser våldet och hur de kan hanteras annorlunda. Behandlaren beskriver att oavsett våldstyp innehåller behandlingen samtal kring vanmakt och tidigare erfarenheter av

våld. Behandlaren beskriver att även samtalet med utsatta innebär undersökning av våldets betydelse, i kombination med bearbetning och stöd för att kunna värja sig i framtiden.

I de fall kontakten med tonåringen baseras på en dom, beskriver behandlarna att domen ofta är låst till ett visst metodprogram som tonåringen ska fullfölja:

B4: Och när det gäller ungdomsvård då till exempel så kan det ju stå då direkt att, personen ska gå [behandlingsprogram] då till exempel. Som är då inriktat åt själva våldsproblematiken. Att det är liksom en form av remiss och då är det ju det som gäller då. Ett antal samtal det står ju tydligt i ungdomskontraktet då som skrivs. [--] Då blir det mer specifikt kring våldet och inte så mycket kring andra delar som när det är insats.

Två av behandlarna beskriver att de arbetar utifrån att det är tonåringen själv som får avgöra hur samtalen ska se ut.

B7: Jag brukar använda sådana här cirklar, att man bestämmer vad man ska prata om idag och att man bestämmer vad man ska prata om nästa gång i slutet på samtalet för att de ska veta det. Och då tycker jag att det är viktigt att säga att ”om det här blir skitjobbigt och att det nästa gång känns som att det blir omöjligt kom ändå så skiter vi i det då river vi den lappen. Men om du känner att du behöver prata kring det då så kan du göra det” [...] Det är *deras* samtal.

En behandlare beskriver att hon arbetar utifrån att ge de våldsutsatta tonåringar hon möter information kring det som hänt och om hur exempelvis normaliseringsprocessen kan se ut för den som utsatts för våld och beskriver att tonåringar som grupp ofta är mindre intresserade av behandling. Två behandlare beskriver att de utöver samtal även ger praktiskt stöd vid rättegångar, i möten med socialtjänsten eller med att anordna familjeterapi. Några behandlare berättar att de inkluderat föräldrar i arbetet eller att de har haft kontakt med båda parterna i tonårsparet.

De olika utgångspunkterna: bearbetning, förebyggande, informerande, förutsättningslöst och varierat beroende på våldstyp är potentiellt mer diverserade i teorin i praktiken. Skillnaderna visar ändå på att arbetet med våld i nära tonårsrelationer bygger på att de individuella behandlarna tar ett stort ansvar i utformandet av hjälpen till den specifika tonåringen och att

tonåringens boendekommun och vilken behandlare den tilldelas får betydelse för hur hjälpen kommer att se ut.

5.4.4 Ålderns behov och läkande kraft

Något som återkommer i behandlarnas beskrivning av arbetet med våld i nära tonårsrelationer är att tonåringars ålder i sig kan fungera som en läkande komponent. Att livsomställningar i form av ny skola och anställning, bildande av familj och allmän mognad kan göra att våldsamma eller destruktiva beteenden upphör.

B4: Alltså när de kanske kommer underfund med att det inte ger så mycket. Eller att gruppen i sig där man umgås med som har samma tendenser att leva, att de också sviker en. Och att det kanske är ett annat sätt som man vill leva på och att man hittar andra förebilder, andra som man ser upp till och då vaknar man till.

B3: Plus att man har passerat gränsen för myndig och där är skydds nätet annorlunda.

Behandlarna beskriver alltså både juridiska och psykologiska skillnader i arbetet med sextonåringar jämfört med unga vuxna. En behandlare förklarar skillnaden utifrån behov av trygghet och rätten att bli omhändertagen av en vuxen.

B5: Jag menar när du är sexton då går du på gymnasiet, alltså du är ung, du är ganska mycket barn och ska bli omhändertagen av vuxna och inte ha den friheten som du kanske har när du är tjugo, tjugotre. [---] Alltså det är ett helt annat sätt att prata. En sextonåring vill man ju säga "Oj, kunde du ringa någon, kunde dina föräldrar hämta dig, hur blir det nu, kan du sova i mammas säng?"

En behandlare beskriver att den åldersrelaterade skillnaden delvis består i att tonåringar på grund av sina vanligtvis kortare relationer inte behöver repareras på samma sätt som en vuxen utan snarare behöver en förklaring till det som skett. Beskrivningen synliggör det som hos några av behandlarna verkar vara en viss diskrepans mellan den inledande beskrivningen av våldet i nära tonårsrelationer som något vars psykologiska processer är samma för tonåringar och vuxna, och arbetet med detsamma där tonåringar inte förväntas vara i samma behov av bearbetning.

5.4.5 Åldersmässig olikhet och könsmässig likhet

De flesta behandlarna beskriver att det är en fördel att de som behandlare är äldre än tonåringen de arbetar med. Ålderskillnaden beskrivs innebära: trygghet, erfarenhet, förmåga att reflektera, mandat att ”sitta säkert i stolen” och självinsikt. En av behandlarna lyfter olikheter i språket som en konsekvens av ålderskillnaden och beskriver att hon aktivt måste tydliggöra för tonåringarna att hon accepterar deras språk.

B5: Det kan man ju då tänka att går det att prata sexualitet med mig som är så mycket äldre? Och att jag *bjuder in* till det. Att *jag* pratar om det och jag frågar. Och säger någon: ”Ja, och så tvingade han och stoppade kuken i munnen på mig”, så pratar jag ju om ”kuken i munnen”. Då säger ju inte jag något *annat*. Och jag gör det jättesnabbt. För att bekräfta att det är helt okej.

Vissa behandlare arbetar med både killar och tjejer, vissa arbetar i par om en man och en kvinna och möter i den konstellationen både tjejer och killar medan vissa av behandlarna arbetar med tonåringar som har samma könstillhörighet som de själva. För de som arbetar utifrån matchning baserat på könstillhörighet beskrivs likheten innebära: trygghet, identifiering och grund för en god spegling.

Om ”skillnad” värderades högt och förväntades ge trygghet i förhållande till ålder är det alltså ”likhet” eller ”både och” som förväntas ge trygghet i förhållande till könstillhörighet. Orden behandlarna använder för att beskriva sin position som vuxna i den behandlande situationen är ord som i de flesta sammanhang skulle förknippas med ganska hög social status (”trygghet”, ”självinsikt” och ”förmåga att reflektera”), vilket kan indikera att föreställningar om egenskaper baserade på ålder och åldershierarkier har betydelse för hur det behandlande arbetet organiseras.

5.4.6 Könstillhörighet avgör hjälpen

En av behandlarna beskriver att killar som utövar våld får hjälp som syftar till att behandla sin aggressivitet medan tjejer som utövar våld tenderar att få hjälp som syftar till att från att behandla sin depressivitet, samt att tjejer som utsätts för våld har mer hjälp att tillgå än killar som utsätts för våld.

B2: När kvinnor utsätter så får de inte hjälp med våldsproblematiken oftast utan de får istället erbjudande om hjälp med depression eller PTSD-behandling [...]

Och samtidigt då så tillfrågas inte männen eller pojkarna sin våldsutsatthet då på ett adekvat sätt. [...] Det är en väldigt lång inkörsträcka och många möts av ganska förnedrande saker, ifrågasättande av sin personlighet och sin manlighet och sådär om man uttrycker att man känner sig utsatt och så.[...] Precis som de våldsutövande kvinnorna inte får den hjälpen de behöver så får de våldsutsatta männen inte det heller, med den skillnaden då att männen är drabbade och utsatta. Just vid det här tillfället [...] i övrigt är ju män dubbelt privilegierade i hela samhället i princip ju.

Behandlarna verkar reflektera aktivt kring och sträva efter jämlikhet i arbetet. Baserat på de sammantagna beskrivningarna finns emellertid vissa tecken på just skillnad i behandling utifrån kön. Skillnaden blir synlig i beskrivningen att killar uppmuntras att se sig själva som vuxna män med familj för att kunna gå vidare medan tjejer uppmuntras att se den lilla flickan i sig för att kunna gå vidare. Dessa skillnader springer emellertid även ur att killarna i detta fall beskrevs som utövare och tjejerna som utsatta, varför det inte säger någonting definitivt om killar som utsatts behandlas annorlunda än tjejer som utsatta och vice versa.

Behandlarens beskrivning av skillnad i stöd baserat på könstillhörighet, skulle delvis kunna förklara varför killar som utsätter för våld är mer benägna att söka hjälp än tjejer som utsätter och tjejer som utsätts är mer benägna att söka hjälp än killar som utsätts (Ashley & Foshee 2005). Att behandlarna anger skam som orsak till det uteblivna hjälpsökandet, talar för att skammen i det fall där tjejen utsätter och killen utsätts bottenar i att det våldsamma beteendet är könsöverskridande (West & Zimmerman 1987), medan skammen i de fall där killen utsätter och tjejen utsätts kan bottenar i en ovilja att definiera sig själva enligt de normativa rollerna i vuxnas våldsamma nära relationer. Både föreställningar om kön och ålder spelar alltså en potentiellt viktig funktion för benägenheten att söka professionell hjälp och för hur hjälpen utformas.

5.4.7 Kön, ålder och roll i den våldsamma relationen flätas i samma fläta

Behandlarnas sammantagna beskrivningar av tonåringar som erfarit våld i en nära tonårsrelation tecknar en bild av en grupp som både söker, skapar och upprätthåller ett flertal olika identiteter inom ett flertal samtidigt existerande och sociala kategorier. En identitet i förhållande till sin nuvarande ålder och en i förhållande till sin könstillhörighet, men också en i förhållande till sin position som utsatt eller utövare i den våldsamma relationen.

Skärningspunkterna mellan dessa kategorier har framträtt i behandlarnas beskrivningar av tonårstjejjers och tonårskillars diverserade sociala status och förväntade ansvar, i beskrivningen av tonåren som en kultur frånskild och underordnad vuxenkulturen och i beskrivningen av de föreställningar om kön, makt och ålder som finns inbyggda i förståelsen av våldsamma relationer och arbetet med detsamma.

För att en individ ska kunna upprätthålla en social identitet krävs att den betraktat de egenskaper som tillskrivs den så väl att den sedan kan återupprepa dem utan att bli ifrågasatt av omgivningen (West & Zimmerman 1986). Att behandlarna beskriver tonåringar som goda människokännare vilka ”synar” både sig själv och andra, blir därför en beskrivning av en nödvändig egenskap som tonåringar måste inneha för att kunna upprätthålla medlemskapen i de olika sociala kategorierna. Att tonåringar som erfarit våld i en nära tonårsrelationen dessutom beskrivs som extra synliga ger att själva identitetskapandet är föremål för flertalet andras granskning.

Speciellt för ålder som social kategori är att den är övergående och att den därför innebär en förflyttning från en social position till en annan (Krekula, Närvänen & Näsman 2005). Själva övergången från tonåring till vuxen beskrivs av behandlarna kunna ha en läkande effekt på den våldsamma relationen, men den beskrivs även som en process där tonåringarna måste arbeta aktivt för att beviljas inträde in i vuxenlivet och ut ur den våldsamma relationen, genom att exempelvis visa på förmåga att reflektera och tillgodogöra sig hjälpen de vuxna erbjuder. Att tonåringar befinner sig i just själva övergången från en ålderskategori till en annan, gör att de dessutom måste förhålla sig till sina framtida positioner samtidigt som sina nuvarande.

Två av behandlarna uppmärksammar att det sker en förändring i förhållande till samhällsstrukturer när en kille utsätts för våld av en tjej, de talar om det som att killen i dessa fall förlorar status och inte betraktas som ett våldsoffer i samma behov av hjälp. Med utgångspunkt i behandlarnas beskrivningar såsom de presenterats i denna studie och i kombination med resultaten från tidigare forskning är det tydligt att det sker en förändring av fenomenet våld i nära relationer som helhet när det drabbar tonåringar och inte vuxna. Behandlarna beskriver att våld i nära tonårsrelationer tenderar att förminska och att det finns belägg för att betrakta tonåringar som en utsatt grupp. Vidare beskriver behandlarna att tonårstjejer oftast är underordnade tonårskillar och slutligen att den våldsutsatta är underordnad den som utövar våld, särskilt i de fall där våldet har inslag av kontrollutövning.

Kategorierna påverkar varandras existenser och deras sammantagna skärningspunkter säger något om en persons sammantagna status i sin samhällskontext. En persons sammantagna status och sociala position påverkar förmodligen även vem som har eller tar sig makt att utöva just kontrollerande våldstyper.

Den sociala positionen hos en tonårstjej som utsätts för våld i en nära relation måste därför betraktas som särskilt ansträngd då hon inte enbart är underordnad i egenskap av tonåring i förhållande till vuxna, som tonårstjej i förhållande till tonårskillar, utan även som våldutsatt i förhållande till sin våldsutövande partner. På samma sätt är de sociala positionerna för tjejer som utövar våld och killar som utsätts att betrakta som särskilt ansträngda då de utöver underordningen i förhållande till vuxenvärlden innehåller ett element av könsöverskridande beteende, något som påverkar både hjälpsökandet och potentiellt även den erbjudna hjälpen i sig.

Kerig et al. (2010) menar att våldsförebyggande och våldsbearbetande samtal måste innehålla ett tydligt element av uttalad analys utifrån könsroller, ålder, ekonomiska och kulturella förhållanden i syfte att ge ungdomarna verktyg att avsluta våld och kräva jämlika förhållanden i deras specifika kontext. På samma sätt skulle samtal kring kategorierna kön och ålder och position i det våldsamma förhållandet utgöra ett förebyggande redskap för tonåringarna som erfarit våld i en nära relation. En känslighet inför dessa kategoriers intersektionella samspel kan öka förståelsen för fenomenet våld i nära tonårsrelationer, medan ett ovarsamt användande av dessa kategorier som stereotyper riskerar att reproducera ojämställda strukturer.

5.4.8 Våldstypologierna i behandlarnas beskrivningar

Sett till behandlarnas sammantagna beskrivningar av våld i nära tonårsrelationer framträder, som redan nämnts, indikationer på att både intim terrorism, våldsamt motstånd, situationsbetingat parvåld och ömsesidigt kontrollerande våld kan figurera inom ramarna för den kommunala öppenvården. För att avgöra exakt hade en undersökning av själva våldssituationen och båda parternas agerande inom den varit nödvändig. Utifrån denna studies syfte är det emellertid intressant nog att konstatera att behandlarna sammantaget beskriver våld i nära tonårsrelationer som våldssituationer sprungna ur kontrollerande beteende, ur självförsvar, ur ilska och ovana och ur ett ömsesidigt kontrollerande snarare än som ett enhetligt fenomen.

Några av behandlarna beskriver dock våld som en i grunden kontrollerande handling, vilket kan bero på att det är just dessa våldstyper som visat sig vara vanligaste förekommande inom offentliga verksamheter (Johnson 2006). På samma sätt kan en ytterligare förklaring till behandlarnas grundläggande antagande om våldsutövaren som kille, vara att det är just intim terrorism- och därmed manliga utövare- som tillhört de vanligaste förekommande kontrollerande våldet (ibid.) Även behandlarnas beskrivningar som kopplar tjejers som sprunget ur tillfällig ilska stämmer överens med beskrivningen av situationsbetingat parvåld som utövat av både tjejer och killar utan syfte att utöva kontroll (Johnson 2007).

Vissa av behandlarnas beskrivningar sticker dock ut i förhållande till de tidigare studier som utgått från Johnsons våldstypologier (Johnson 2006; Messinger et al. 2014; Zweig et al. 2014) och blir därför särskilt intressanta att beakta. Att ömsesidigt kontrollerande våld, vilket är ovanligt i studier bland vuxna (Johnson 2006), beskrivs förekomma särskilt bland tonåringar som har någon form av drogproblematik är ett sådant exempel. Ett annat exempel är att de kontextuella förutsättningar som tonåren utgör verkar möjliggöra ytterligare förutsättningar för att utöva kontrollerande våld. Tonåringarnas sociala synlighet och våldsamma kontext verkar ge att kontrollerande våld i nära tonårsrelationer kan utövas med själva offentligheten som redskap. Att våld sker inför en åskådare i skola eller familjehem inför lärare, vänner och familj eller att våldet sker med hjälp av utövarens vänner och inte enbart riktar sig till partnern utan även mot partnerns familj, utgör en ytterligare dimension av skam, inskränkning och rädsla för den utsatta och därmed en ytterligare möjlighet att utöva kontroll för den som utsätter.

Även om behandlarnas beskrivning indikerar att våld i nära tonårsrelationer kan förekomma i samtliga fyra våldstyper ger behandlarnas olika tillvägagångsätt att tillgodogöra sig information kring tonåringarnas våldsupplevelser rimligtvis att de vet olika mycket om vilken typ av våld tonåringen de arbetar med har erfarit. Baserat på Johnsons (2006) antagande att behandlingen behöver stå i relation till vilken typ av våld som erfarits hade både relationssituationen som helhet och utövandet av kontroll inom den, samt båda parternas agerande i förhållande till våldet varit nödvändig att undersöka innan själva hjälpen utformas. De flesta av behandlarna beskriver dock att deras tillvägagångsätt beror på hur den specifika situationen ser ut och att de anpassar arbetet efter tonåringens behov. Tonåringen möter alltså förmodligen en behandlare som är lyhörd och flexibel inför dess specifika situation och som anpassar behandlingen efter dessa i den mån det är möjligt. För den specifika tonåringen

varierar behandlingen förmodligen mer utifrån sättet kontakten har inletts, i vilken kommun kontakten utspelar sig, vilken inriktning verksamheten har och vilken grundläggande syn den specifika behandlaren har på arbetet, än på vilken typ av våld eller våldssituation som tonåringen har upplevt.

6 Slutdiskussion

6.1 Sammanfattning

Behandlarnas sammantagna beskrivningar tecknar en bild av våld i nära tonårsrelationer som varierande vad gäller våldstyper och bakomliggande motiv. De psykologiska processerna beskrivs vara samma för tonåringar som vuxna, men våld i nära tonårsrelationer beskrivs ha andra särskiljande drag. Exempelvis beskrivs det vara både svårare att urskilja *och* mer synligt än våld i nära relationer mellan vuxna. Synligt eftersom att tonåringar är tätt knutna till flera sociala sammanhang som skola, familj och vänner. Svårare att urskilja eftersom att tonåringars livskontext i sig beskrivs innehålla mer våld än vuxnas.

Utifrån behandlarnas beskrivningar figurerar både intim terrorism, våldsamt motstånd, situationsbetingat parvåld och ömsesidigt kontrollerande våld inom det sociala arbetet med våld i nära tonårsrelationer. Ömsesidigt kontrollerande våld går att koppla särskilt till tonåringar med drogproblematik och kontrollerande våld går att koppla särskilt till tonårskillars våldsutövande. Tonåringars synlighet i, och närhet till, sina sociala nätverk verkar utgöra ytterligare förutsättningar för kontrollutövning, specifik för tonårsrelationer.

Behandlarna beskriver de tonåringar som är eller har varit i en våldsam relation som antingen oerfarna och därför utan redskap att värja sig, eller som personer med en mer djupgående dysfunktionell problematik. Behandlarna talar underförstått om heterosexuella förhållanden och om killar som våldsutövare och tjejer som utsatta, men lägger till att även tjejer kan utöva våld.

Behandlarnas sammantagna beskrivningar visar att arbetet med våld i nära tonårsrelationer varierar beroende på kommunala förutsättningar, sättet kontakten har inletts, vilken inriktning verksamheten har och vilken grundläggande syn den specifika behandlaren har på arbetet. Behandling, bearbetning, förebyggande, utbildande, praktisk eller på tonåringens villkor är några av de begrepp behandlarna använder för att beskriva sina arbeten. Dessa förutsättningar

påverkar förmodligen arbetet med den specifika tonåringen mer än vilken typ av våld tonåringen har upplevt.

De flesta behandlarna beskriver att våld i nära relationer är en känslig process som kräver en god terapeutisk allians, gott om tid och väl avvägda frågor från de professionella. Några av behandlarnas beskrivningar innehåller en viss diskrepans mellan det inledande antagandet att våld i nära tonårsrelationer innebär samma känslomässiga processer som våld i relationer mellan vuxna, men kräver mindre bearbetning. Behandlarna beskriver att våld i nära tonårsrelationer är en ovanlig problematik som tenderar att förminska av både vuxna och tonåringar, som få tonåringar söker hjälp för och vars avsaknad av definition försvårar arbetet.

Kön, ålder och position som utövare eller utsatt i det våldsamma förhållandet är tätt sammanlänkade sociala kategorier som troligtvis påverkar både vem som har möjlighet att utöva makt och kontroll inom ett förhållande, vem som söker hjälp samt vilken hjälp som finns tillgänglig. Tonåringar är socialt underordnade vuxna och potentiellt över eller underordnade varandra beroende på könstillhörighet. Utsätts de utöver detta för våld i en nära relation måste deras sociala position betraktas som ytterst ansträngd. En känslighet inför dessa kategoriers samspel kan öka förståelsen för våld i nära tonårsrelationer som socialt problem.

6.2 Tillbaka till inledningen

Det inledande antagandet att det inom det kommunala sociala arbetet borde figurera tonåringar som har erfarenhet av våld i en nära kärleksrelation har visat sig stämna, men inte i den utsträckning som statistiska undersökningar gällande generell förekomst av våld i nära tonårsrelationer (se tidigare forskning) lett mig att anta. Detta kan givetvis bero på förutsättningen att få tonåringar söker hjälp men kan också vara ett tecken på att tonåringar som erfarenhet av våld i en nära relation är en relativt osynlig grupp, vilken inte prioriteras i det kommunala arbetet som helhet.

En av behandlarna nämner att vuxna kvinnor finner information om verksamheten på internet, vilket är att betrakta som ett rimligt tillvägagångsätt även för tonåringar. I och med sökandet efter intervjupersoner kom jag i kontakt med 14 olika kommuners hemsidor och la därför märke till att informationen som utformas på hemsidorna i vissa fall uteslöt tonåringar som

erfarit våld i nära tonårsrelationer. Kontaktmöjligheterna var antingen riktade till vuxna som erfarit våld i nära relationer, eller till tonåringar som erfarit eller bevittnat våld i sin familj. På samma sätt uteslöts ofta unga tjejer som våldsutövare och unga killar som våldsutsatta. Ett exkluderande som i sig riskerar att bidra till den redan konstaterande föreställningen att få tonåringar anser att deras upplevelse av våld i en nära relation är tillräckligt allvarlig att berätta om (Schütt, Fredriksen & Helweg-Larson 2008) samt är ett exempel på just en ovarsam hantering av sociala kategorier.

Antagandet att tonåringar i första hand vänder sig till kuratorn på skolan eller ungdomsmottagningen för att få hjälp om de erfarit en våldsamt relation, var vanligt hos det stora flertal behandlare som tackade nej till att delta i studien. Diskrepansen mellan de av kuratorer och socialtjänst kända ärenden som rör våld i nära tonårsrelationer borde emellertid inte vara stor, givet att samtliga professionella vilka arbetar med barn under arton år är skyldiga att anmäla till socialtjänsten om de misstänker att barnet utsätts för våld (SFS 2001:453 Socialtjänstlag. 14 kap.1§). Men även om det skulle förhålla sig så att fler ungdomar vänder sig till kuratorer på skolan och att dessa ärenden inte vidarebefordras till socialtjänsten, innebär själva antagandet att målgruppen får hjälp hos andra aktörer en risk att tonåringar som erfarit våld i en nära relation med en annan tonåring faller mellan stolarna. Särskilt när det som i det här fallet står reglerat brottsofferparagrafen (SFS 2001:453 SoL 5kap11§) att det är Socialnämndens ansvar att ge de barn som utsätts för våld av en närstående den hjälp och det stöd som de behöver.

6.2 Fortsatta studier

En nödvändig väg att gå, och ett håll att fylla för fortsatta studier, är att undersöka hur tonåringar i en svensk kontext själva ser på våld i nära tonårsrelationer. Baserat på resultaten av tidigare forskning, är det av vikt att en sådan studie inte fastnar i att avgöra ett problems allvarlighetsgrad baserat på kvantitativ förekomst eller att på förhand försöka definiera våld enligt begrepp som tonåringarna potentiellt inte känner igen sig i. Denna och tidigare studier har visat att det inte nödvändigtvis är den kvantitativa andelen tjejer eller killar som utövar våld som i sig bevisar eller motbevisar en könshierarki mellan kvinnor och män. Snarare bör både killar och tjejers våldsutövande ses som en del av en snedfördelad makthierarki mellan kvinnor och män, mellan unga och vuxna och mellan utövare och utsatt och analyseras

därefter. I detta arbete, precis som i tidigare forskning (Barter 2009), har de yngsta tonåringarna varit tämligen osynliga. Behandlarnas beskrivningar har främst rört tonåringar som har varit sexton år eller äldre. Vi vet emellertid att många inleder förhållanden när de är yngre än så, varför det även är nödvändigt att undersöka hur erfarenhet av våld i nära relationer kan se ut för denna grupp specifikt.

7 Referenslista

Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.) (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber

Ashley, Olivia Silber & Vangie Foshee (2005) Adolescent help-seeking for dating violence: Prevalence, sociodemographic correlates, and sources of help. *Journal of Adolescent Health* 36 (1): 25-31.

Barter, Christine (2009) In the Name of Love: Partner Abuse and Violence in Teenage Relationships. *The British Journal of Social Work*, 39 (2): 211-233.

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber

Brå, Brottsförebyggande rådet (2014) *Brott i nära relationer- en nationell kartläggning Rapport 2014:8*. Stockholm: Brå

Eriksson-Zetterquist, Ulla & Ahrne, Göran (2011) Intervjuer. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.) (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber

Foshee, Vangie A, Karl E. Bauman, Fletcher Linder, Jennifer Rice & Rose Wilcher (2007) Typologies of Adolescent Dating Violence: Identifying Typologies of Adolescent Dating Violence Perpetration. *Journal of Interpersonal Violence*, 22 (5): 498-519.

Gottzén, Lucas & Korkmaz, Sibel (2013) ”Killars våld mot tjejer i nära relation” Ungdomsstyrelsen skrifter: Unga och våld. 01/01/01:70-99.

Johnson, Michael P (2006) Conflict and control: gender symmetry and asymmetry in domestic violence, *Violence Against Women*, 12 (11): 1003-1018.

Kalman, Hildur & Lövgren, Veronica (2012) Etik i forskning och etiska dilemman. I: Kalman, Hildur & Lövgren, Veronica (red.) *Etiska dilemman*. Malmö: Gleerups.

Krekula, Clary, Anna-Liisa Närvänen & Elisabet Näsman (2005) Ålder i intersektionell analys, *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 01/01/2005, 81-94.

Kerig, Patricia, Angela Volz, Melissa Arnzen Moeddel & Raven E. Cuellar (2010) Implementing Dating Violence Prevention Programs with Flexibility, Fidelity, and Sensitivity to Diversity: Lessons Learned from Expect Respect. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 19 (6): 661-680.

Landstedt, Evelina & Katja Gillander Gådin (2011) Experiences of violence among adolescents: gender patterns in types, perpetrators and associated psychological distress. *International Journal Of Public Health*, 56 (4): 419-27.

Makepeace, James M (1981) Courtship Violence Among College Students. *Family Relations*, 30 (1): 97-103.

Mattsson Tina (2010) *Intersektionalitet i socialt arbete- teori, reflektion och praxis*. Gleerups: Malmö

Messinger, Adam M, Deborah A. Fry, Vaughn I. Rickert, Marina Catalozzi & Leslie L. Davidson (2014) Extending Johnson's Intimate Partner Violence Typology: Lessons From an Adolescent Sample, *Violence Against Women*, 20(8): 948-971.

Nygren, Lennart (2012) Risken finns, finns nyttan? I: Kalman, Hildur & Lövgren, Veronica (red.) *Etiska dilemman*. Malmö: Gleerups.

Nyström, Ann-Sofie (2012) Mellan empati och kritisk granskning- Forskningsdeltagande som risk. I: Kalman, Hildur & Lövgren, Veronica (red.) *Etiska dilemman*. Malmö: Gleerups.

O'Keeffe, Nona K, Karen Brockopp & Esther Chew (1986) Teen Dating Violence. *Social Work*. 31 (6): 465-468.

Rennstam, Jens & Wästerfors, David (2011) ur Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.) (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber

Rädda Barnen (2016) Förbjud barnaga i alla länder. [<https://www.raddabarnen.se/vad-vigor/barn-som-misshandlas/barnaga/>]. Hämtat: 2016-05-19].

SFS 1964:167. Lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.

SFS 2001:453. Socialtjänstlag.

Schütt, Nina-Maria, Marie-Louise Fredriksen & Karin Helweg-Larsen (2008) *Unge og kærestevold i Danmark- en landsdaekkende undersogelse af omfang, karakter og folger af vold blandt 16-24-årige med fokus på vold i kæresteforhold*. Köpenhamn: Statens Institut for Folkesundhed.

Sears, Heather A, Sandra E. Byers, John J. Whelan & Marcelle Saint-Pierre (2006) If It Hurts You, Then It Is Not a Joke: Adolescents' Ideas about Girls' and Boys' Use and Experience of Abusive Behavior in Dating Relationships, *Journal of Interpersonal Violence*, 21 (9): 1191-1207.

Socialstyrelsen (2006) *Öppenvårdens former: En nationell kartläggning av öppna insatser i socialtjänstens barn- och ungdomsvård*. Artikelnummer 2006-123-29.

Svensson, Peter (2011) Teorins roll i kvalitativ forskning. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber

Svensson, Peter & Ahrne, Göran (2011) Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber

Zweig, Janine, Jennifer Yahner, Meredith Dank & Pamela Lachman (2014) Can Johnson's Typology of Adult Partner Violence Apply to Teen Dating Violence? *Journal of Marriage & Family*, 76 (4) 808-825.

West, Candace & Don H. Zimmerman (1987) Doing Gender, *Gender and Society*, 1 (2) 125-151.

Wiklund, Maria, Eva-Britt Malmgren-Olsson, Carita Bengs & Ann Öhman (2010) He Messed Me Up": Swedish Adolescent Girls' Experiences of Gender-Related Partner Violence and Its Consequences Over Time. *Violence Against Women*, 16 (2): 207-232.

Bilaga 1

Intervjuguide

Tidsram för intervjun

Presentation av mig

Uppsatsens syfte: ”att undersöka hur socialarbetare, i en svensk kontext, ser på och förhåller sig till våld i nära relationer mellan tonåringar. Resultatet från undersökningen kommer att analyseras utifrån den tidigare forskning som idag finns tillgänglig kring våld i nära relationer samt koppla denna analys till det intersektionella sambandet mellan ålder och kön.”

Gå igenom samtyckesformuläret

Be om lov att spela in och testa diktafonen

Tematiska frågor

Bakgrundsfakta: ålder, yrke i dagsläget.

Hur har du kommit i kontakt med våld i nära tonårsrelationer?

Hur ser du på våld i nära tonårsrelationer?

Hur ser du på ålder i förhållande till våld i nära relationer?

Hur ser du på genus och könsroller i förhållande till våld i nära tonårsrelationer?

Hur arbetar du med våld i nära tonårsrelationer?

Hur ser du på genus och könsroller i förhållande till arbetet med våld i nära tonårsrelationer?

Hur ser du på ålder i förhållande till arbetet med våld i nära tonårsrelationer?

Övrigt: Är det något annat du kommit att tänka på?

Bilaga 2

SAMTYCKESFORMULÄR gällande deltagande genom intervju i nedstående studentuppsats

Student och uppsatsförfattare: Emmy Högström Tagesson

Kontaktuppgifter: 0733 245175, emmyhtagesson@gmail.com

Utbildning: Socionomprogrammet

Handledare: Carina Gallo

Lärosäte: Socialhögskolan, Lunds Universitet

Undersökningens syfte:

”Att undersöka hur socialarbetare, i en svensk kontext, ser på och förhåller sig till våld i nära relationer mellan tonåringar.”

Undersökningens förutsättningar:

- Du som deltagare har rätt att ställa frågor som rör ditt deltagande i studien när som helst under projektets gång.
- Du som deltagare har rätt att avsluta din medverkan när som helst under projektets gång.
- De datamaterial och uppgifter som produceras i och med din medverkan i studien kommer inte användas i andra studier, syften eller sammanhang än det ovan nämnda.
- Din könstillhörighet, ålder och yrkesbefattning kommer att anges i uppsatsen. Övriga uppgifter såsom namn och arbetsort kommer att fingeras eller uteslutas.
- Skulle det av misstag framkomma någon form av sekretessbelagd information under intervjuens gång kommer den att raderas ur intervjumaterialet.
- Du kommer att bli erbjuden att läsa igenom den transkriberade intervjun du deltagit i innan den används i uppsatsen.
- Intervjumaterialet kommer att behandlas varsamt med ditt och övriga deltagares välmående som första prioritet.

Jag har tagit del av ovanstående information och ger här mitt samtycke

Underskrift och datum